

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2012

Nikola Žáková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Názory a představy vysokoškoláků na
partnerství, manželství a rodičovství v kontextu
individualizace**

Nikola Žáková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**Názory a představy vysokoškoláků na
partnerství, manželství a rodičovství v kontextu
individualizace**

Nikola Žáková

Vedoucí práce:

PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala PhDr. Jaroslavě Hasmanové Marhánkové za vedení mé bakalářské práce a za cenné rady, které mi při mém výzkumu a při psaní práce poskytla. Dále bych také chtěla poděkovat všem svým participantům za ochotu spolupracovat a všem, kteří mne podporovali.

Děkuji.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÝ KONTEXT	3
2.1 Individualizace a proměna mezilidských vztahů.....	3
2.1.1 Soudržnost partnerských vztahů napříč procesem individualizace.....	5
2.1.2 Individualizace v České republice	6
2.2 Partnerství a manželství v současné společnosti.....	8
2.2.1 Seznámení a výběr partnera/partnerky.....	10
2.2.2 Manželství, nesezdané soužití	13
2.2.3 Nová partnerská uspořádání v individualizované společnosti .	16
2.3 Rodina a rodičovství	18
2.3.1 Hodnota dítěte v dnešní společnosti.....	21
3 METODOLOGIE	26
3.1 Cíl a výzkumné otázky	26
3.2 Metody sběru dat.....	26
3.3 Metody analýzy dat	28
3.4 Etické otázky a možná omezení výzkumu	29
4 ZJIŠTĚNÍ	30
4.1 Preference typu závazku a hodnoty v partnerství	30
4.2 Názory na manželství a jiná partnerská uspořádání	34
4.3 Forma rodinného uspořádání	37
4.4 Role dítěte v představách mladé generace.....	42
5 ZÁVĚR	48
6 POUŽITÉ ZDROJE	51
7 RESUMÉ	56
8 PŘÍLOHY	57
8.1 Příloha 1. Charakteristika participantů/ek.....	57
8.2 Příloha 2. Protokol rozhovoru	58

1 ÚVOD

Dnešní společnost prochází změnou, která ovlivňuje všechny její členy. Proces individualizace působí na společnost již nějakou dobu a přispívá k narůstání odlišností mezi jedinci. Důsledkem individualizace je prosazování individuálních zájmů na úkor zájmů kolektivních a také nárůst prostoru pro svobodná rozhodnutí a volby [Dudová, Vohlídalová 2005]. Nedílnou součástí těchto proměn je i změna, která se týká vztahů mezi lidmi.

Člověk jako jedinec je nedílnou součástí společnosti a proto, abychom věděli, jak se proměňuje společnost, je důležité vědět, co se s individuem ve společnosti děje. Sociologie, která zkoumá společnost, pak musí svůj zájem směřovat i na tohoto individualizovaného jedince. Zaměření této práce je proto na představy a názory mladých lidí na to, co se týká nejen jejich životů, ale i na to, co se promítá do podoby celé společnosti, a tedy na partnerské vztahy, manželství a rodičovství. Téma práce jsem si zvolila především díky mému zájmu o mezilidské vztahy a o genderová studia.

Hlavním cílem této kvalitativní studie je tedy zjištění názorů a představ studentů a studentek vysokých škol na partnerské vztahy, manželství a rodičovství v kontextu probíhajících procesů individualizace. Nejen v české společnosti jsou zakořeněné genderové stereotypy, které se emancipační hnutí snaží změnit, a i na ně působí procesy, které přetváří podobu většiny světa. Z tohoto důvodu se zaměřím i na gendrovanost názorů mladých lidí a na to, zda se do představ o budoucí biografii žen a mužů projektují genderové stereotypy.

Nejprve ve své práci nastíním teoretický kontext, který shrnuje teorii individualizace, dosavadní teorie a výzkumy na poli mezilidských vztahů, partnerství, manželství a rodičovství. Partnerské vztahy se proměňují pod tlakem celospolečenských změn. Jedinci chtějí naplňovat své individuální potřeby, ale zároveň jsou vystaveni nejistotám, které plynou z rostoucího počtu možností kolem nás. Lidé se snaží nalézt alespoň částečnou jistotu

v partnerských vztazích, hledají zde útočiště plné lásky před nejistým pluralizovaným okolním světem. Vztahy se však pod tlakem individualizace stávají křehkými. Takže ani partnerství dnes nemůže jedinci zajistit potřebnou míru jistoty [Beck, Beck-Gernsheim 2008].

Manželství je dobrovolnou volbou dvou lidí [Katrňák et. al. 2010], takže rozhodnutí, zda chtějí vstoupit do manželského svazku či zda chtějí svůj partnerský vztah realizovat jinou formou, je pouze v rukou těchto jedinců. Lidé mohou žít například v nesezdaném soužití či v oddělených domácnostech, ale také se mohou rozhodnout pro to, být „single“. Na závěr teoretické části se věnuji proměně konceptu rodiny a také roli dítěte a jeho hodnotě v dnešní společnosti. Dítě totiž v kontextu individualizace nabývá vysoké hodnoty nejen pro partnerský vztah, ale především pro jednotlivce [Beck, Beck-Gernsheim 2008].

Následuje kapitola, ve které popisují metodologický aparát, který jsem použila pro zjištění cílů práce. Tyto cíle jsou v této části práce rozpracovány do konkrétních výzkumných otázek, na které se snažím odpovědět v analytické části. Zjištění jsou členěna podle tématických okruhů teoretické části. Práce obsahuje přílohy, kde je uvedena základní charakteristika výzkumného vzorku a okruhy otázek, které sloužily jako vzor při sběru dat.

2 TEORETICKÝ KONTEXT

2.1 Individualizace a proměna mezilidských vztahů

Současná společnost je charakteristická důrazem na vlastní spokojenost a sebevyjádření [van de Kaa 2001]. Tento historický posun k individualismu však zahrnuje řadu komplexních proměn, včetně proměny mezilidských vztahů.

Na konci 18. století a v průběhu 19. století se lidé vlivem industrializace a urbanizace stěhují do měst, kde muži nacházejí práci. Tím, že muži odcházejí do práce mimo domov a že ženy zůstávají doma, kde se starají o děti, dochází k oddělení mužské a ženské sféry. Společnost se tedy rozštěpila na tzv. sféru veřejnou a soukromou, což mělo za následek striktní rozdělení rolí, kdy se ženy staly zodpovědnými za domácnost a výchovu dětí a muži měli za úkol uživit rodinu [Maříková 2004]. Tak se vlivem modernizace začínají standardní mužské a ženské biografie vyvíjet odlišným způsobem. Mužská biografie se točí kolem práce a speciálním úkolem ženy se stává emocionální a fyzická podpora členů vlastní rodiny [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. Díky tomu, že muži působí ve veřejné sféře, získávají určitou moc. Muži jsou hlavou států, organizací i rodin. Ženě je tak přisouzeno druhořadé postavení nejen v rodině, ale i ve společnosti.

Během tohoto období se objevuje ženské emancipační hnutí, jehož představitelky volají po přiznání základních práv, která moderní společnost deklarativně přisuzuje „všem lidem“, avšak ve skutečnosti se to týká pouze mužů. Jejich požadavek svobody v sobě zahrnoval právo rozhodovat o své vlastní osobě [Havelková 2004]. Pouze muži měli totiž z počátku relativní svobodu a tak se jejich životní dráhy mohly do jisté míry začít individualizovat, zatímco ženy jim byly podřízeny. „Moderní doba měla velké ideály, ale realizovala je pouze po mužské linii. Právě na to reagovalo ženské hnutí.“ [Havelková 2004: 174] Ženy chtěly prosadit především své volební právo, právo na vzdělání a právo na majetek.

Volební právo bylo ve většině evropských zemí prosazeno po první světové válce [Havelková 2004]. Ženám byl umožněn přístup do vysokoškolských zařízení a v průběhu druhé světové války nastoupily do zaměstnání na místo mužů, kteří byli povoláni do války. Po druhé světové válce došlo v rámci modernizace ke dvojitmu procesu, kdy na jedné straně pronikly i do kontextu ženského života požadavky biografie závislé na trhu [Beck 2005], což se však neslučovalo s mužskou vizí, ve které se muži, přicházející zpět z války, chtěli vrátit do svých zaměstnání a chtěli, aby se ženy vrátily do soukromé sféry. A na straně druhé tak dochází k vytváření nové situace právě uvnitř rodiny a zcela obecně mezi muži a ženami [Beck 2005]. Kvůli konzervativní vlně v 50. letech 20. století, kdy muži zatlačují ženy zpět do domácnosti, se v 60. letech začíná formovat další vlna feministického hnutí [Havelková 2004]. Tato vlna emancipace působí nejen na to, že se narušuje tradiční genderový řád, ale i na to, že se otevírá prostor pro větší rozšíření procesu individualizace. Dochází k pluralizaci možností, názorů a voleb. Jedinec může o svém životě více rozhodovat, může si volit svůj životní styl. Samozřejmě toto rozhodování o svém životě bylo a je neustále do určité míry omezeno vnějšími strukturálními podmínkami. Můžeme si volit naši cestu životem, ale pouze tak, jak nám to dovoluje stát a sociální instituce. Při překročení těchto strukturálních hranic můžeme být totiž tvrdě sankcionováni.

Individualizace členů moderní společnosti probíhá každý den, stejně tak i jednotlivci dennodenně přetvářejí a opětovně vyjednávají o síti svých vzájemných vztahů zvané „společnost“. Ani jednatel, ani společnost nejsou neměnné, a tak se i smysl individualizace neustále mění, bere na sebe stále nové podoby [Bauman 2004]. Lidé mají oprávnění žít život podle svých vlastních představ, ale zároveň má každý z nich odpovědnost za to, kým je a kým se stane [Zábrodská 2009]. Podle Ulricha Becka vede modernizace k trojnásobné individualizaci. První dimenzí individualizace je dimenze osvobození, která představuje vyvázání z historicky daných sociálních forem a vazeb ve smyslu tradičních vztahů nadvlády a materiální závislosti. Druhou dimenzí je odkouzlení, tj. ztráta tradičních jistot v oblasti praktického vědění, víry a

řídících norem, čímž se význam pojmu převrací takřka ve svůj opak, a tedy v nový druh sociální vázanosti, což je třetí dimenze kontroly či reintegrace [Beck 2005]. Rozsáhlý individualizační proces tak způsobil odstříhnutí lidí od jejich tradičních vazeb, vír a sociálních vztahů. Lidé jsou postaveni před celou řadu nových životních otázek, na které neznají odpověď a jsou tak vystaveni nejistotě, která jim dává jen pocit úzkosti [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. Tento pocit nejistoty a úzkosti se pak projevuje i v partnerských vztazích, které jsou o to víc složitější. „V šedesátých letech byly ještě rodina, manželství a povolání dalekosáhle závazné jako spojení životních plánů, životních poměrů a biografii. Od té doby se ve všech bodech rozšířily možnosti a tlaky volby.“ [Beck 2005: 163]

2.1.1 Soudržnost partnerských vztahů napříč procesem individualizace

Proces individualizace má zcela protichůdné dopady na vztahy mezi ženami a muži, jelikož při hledání „vlastního života“ dochází k osvobození od tradičních forem a připsaných rolí, ale zároveň jsou lidé při oslabení sociálních vztahů a vystavení nejistotám moderní doby puzeni k životu ve dvou a k hledání partnerského štěstí [Beck 2005]. Individualizace odděluje světy mužů a žen, ale zároveň je tlačí zpět k sobě navzájem [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. Dochází ke ztrátě jistoty, kterou muži i ženy hluboce pocítují, a s touto zraněnou citlivostí a s „ozbrojenou bezradností“ proti sobě muži a ženy stojí v každodenní realitě vztahů, manželství a rodiny (a v tom, co z nich zbylo) [Beck 2005: 161]. V postmoderní době je to láska, která vytváří cestu, po níž mohou jedinci k sobě dojít. Tyto dvě individuality se svými vlastními názory, představami a volbami, jsou schopny spolu dnes komunikovat díky médiu lásky. Ta jim umožňuje překonat jejich rozdílné vlastnosti a rozdílné individualizované životy [Luhmann 2002].

Vlivem lásky jedinci věří svým smyslům a mají pocit, že své životy skutečně prožívají. Důvěřují svým nejniternějším pocitům a touhám a díky

lásce k další osobě se vypořádávají s pocitem osamělosti. Vzájemné porozumění a podpora, společná víra pomáhá lidem překonávat pochybnosti a úzkosti, které jsou vyvolány pluralizací světa a nejistotami, které generuje moderní život. Z tohoto důvodu je láska to, po čem lidé touží, a stává se pro ně jakousi utopií, ve které chtějí žít, a náboženstvím, ve které věří. Hodnoty tohoto náboženství leží hluboko ve vzájemném subjektivním svazku dvou lidí [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. Láska lidem poskytuje prostor, ve kterém se mohou cítit sami sebou, a alespoň částečně se mohou odpoutat od pocitu nejistoty. Tento pocit jistoty a lásky může být ale jen zdánlivý. Moderní vztahy jsou zakládány na lásce, důvěře a i na individuální spokojenosti. Když je jedna z těchto věcí narušena, vztah se pravděpodobně rozpadne. „Svoboda ve vztazích předurčuje jejich křehkost.“ [Katrňák et. al. 2010: 25] Na jedné straně tedy individualizační procesy na lidi působí tak, že hledají pocit spřízněnosti a jistoty v partnerských vztazích. To, co však lidé hledají a po čem touží, je spíše idealizovaná představa partnerství, která sice může nabýt alespoň částečného uspokojení, ale může se také stát, že při nenaplnění jejich představy, se vztah rozpadne. Toto ukončení partnerství je opět důsledkem individualizace, jelikož jedinci si v dnešní společnosti chtějí naplňovat své vlastní potřeby.

2.1.2 Individualizace v České republice

Působením individualizace, odmítáním tradičních hodnot a prosazováním emancipace žen včetně jejich ekonomické nezávislosti dochází k demografickým změnám v chování západoevropské populaci [Kučera 2000a]. S technologickým vývojem a pokrokem ve zdravotnictví se prodlužuje délka života. Lidé tak mají mnohem delší čas na uskutečňování svých životních plánů. Přemýšlí o své budoucnosti a volí si její podobu. Jejich možnost studia a dalších aktivit, jim dává prostor pro odkládání sňatků. Vývoj antikoncepce pak pomáhá ženám v rozhodování o načasování těhotenství. Tím pádem jejich biografie není tak vázána na sexuální zkušenost. Bez antikoncepce měly totiž větší pravděpodobnost

otěhotnění. Život žen se pak při početí dítěte více zúžil na starost a péči o toto dítě.

Ženy mají tedy šanci vystudovat vysokou školu, pracovat a plánovat si svou budoucnost nezávislou na manželovi a dětech. Tyto skutečnosti pak ovlivňují demografický vývoj v západních zemích, které procházejí druhou demografickou tranzicí. Zvyšuje se tedy naděje dožití, ale drasticky klesá počet narozených dětí a snižuje se sňatečnost, na druhou stranu pak roste rozvodovost [Beck, Beck-Gernsheim 2008].

V České republice je situace od západního světa poněkud odlišná. Individualizační proces je zde situován do pozdějšího období, jelikož náš stát je v době druhého emancipačního hnutí a druhé demografické tranzice omezován socialistickým režimem. Během této okupace byl lidem zamezen přístup k ostatnímu světu a jakékoli západní trendy byly u nás potlačovány. Po rozpadu socialistického bloku v roce 1989 se rozdíl v demografickém chování lidí z východní Evropy a ze zbytku Evropy začaly snižovat. Mladí lidé měli možnost studovat to, co chtěli a kde chtěli. Otevření hranic jim také umožnilo cestování a práci v zahraničí. Ovšem změna politického režimu měla také své ekonomické důsledky. Začaly růst ceny komodit, které byly dříve dotovány. Dále se rozvíjí soukromé podnikání, které spolu s vyššími mzdami v zahraničních společnostech začaly vytvářet příjmovou diferenciaci. Roste nezaměstnanost mladých absolventů škol, kteří v konkurenčním prostředí nemají dostatečnou praxi [Kučera 2000a]. Tito lidé jsou tak vystavováni nejistotám flexibilního trhu práce. Otevřením okna do západního světa se změnily podmínky pro utváření biografií mužů i žen, což se projevuje i v demografickém vývoji České republiky.

Po kolapsu socialismu a vlivem působení individualizace, mladé ročníky z let 1970 a 1980, které mají rozdílnou hodnotovou orientaci než předchozí generace, získávají nové zkušenosti. Jejich hodnotové vzorce, týkající se manželství, rodiny a dětí, se mění do podoby typické pro západní demokracie [Rabušic 2001]. Podle Českého statistického úřadu (ČSÚ) se reprodukční chování nejcitelněji změnilo mezi lety 1993 a 2010.

Došlo k posunu průměrného věku snoubenců při prvním sňatku, kdy se u nevěst zvýšil průměrný věk z 23 na 28 let a v případě ženichů z 25 na 31 let. Další změnou prošel průměrný věk prvorodiček, který vzrostl z 23 na necelých 28 let. Úhrnná plodnost má však klesající tendenci a i přes mírný nárůst v posledních letech, je trvale hluboko pod hranici populačního růstu. Dále se také zvyšuje počet dětí narozených mimo manželství. V roce 1993 se jednalo o 12,7 % všech narozených dětí a v roce 2010 jich bylo již 40,3 % [ČSÚ 2011]. Na pozadí těchto demografických faktů se proměňují vztahy mezi muži a ženami, které na těchto změnách mají též svůj podíl práce. Pro mladé lidi byl dříve sňatek a založení rodiny často prvním samostatným krokem do opravdového života, ale působením individualizačních a pluralizačních tendencí mají jedinci širší možnosti seberealizace [Kučera 2000a]. Jak naznačují statistická data, dochází k odkládání založení rodin. Děti se již nemusí rodit do manželství a manželství již nedává vůbec žádnou záruku, že by rodina vydržela pohromadě. Jedinci mají možnost volby toho, kdy a s kým budou a zda vůbec budou mít nějaký partnerský vztah.

Přes všechny změny, které se odehrály od konce 18. století, však stále nejsou vztahy mezi ženami a muži vyrovnané. Ženy, které dosahují stejného vzdělání jako muži, očekávají větší rovnost v povolání i v rodině, ovšem muži si osvojili rétoriku rovnosti, aniž by po slovech následovaly činy. Tím pádem stále stojíme pouze na začátku osvobození od „stavovsky“ připsaných genderových rolí [Beck 2005: 162]. Jsou to právě muži, kteří stojí v čele státu a v rodinách jsou to stále ženy, které mají většinu odpovědnosti za chod domácnosti a výchovu dětí. Nemůžeme popřít, že změny se dějí. Ale do jaké míry se projevují v partnerských vztazích mladých lidí a jak se projektují do jejich představ o budoucích vztazích?

2.2 Partnerství a manželství v současné společnosti

V kontextu všech společenských změn se individualizují životní dráhy mladých lidí. Párový život je podstatnou složkou identity a

orientačním prvkem v biografii lidí [Katrňák et. al. 2010]. Jejich život tvoří jejich rozhodnutí. Jedinci si musí zvolit, zda a co chtějí studovat. Volí si svou kariéru a i to, jaké vztahy budou navazovat. „Partnerské vztahy se zvláště v několika posledních desetiletích, tedy i během života našich prarodičů, zásadně proměnily a jejich změnu můžeme považovat také za odraz širších celospolečenských proměn.“ [Katrňák et. al. 2010: 20] Dříve to byla rodina, která rozhodovala o výběru partnera či partnerky, a manželství bylo primárně ekonomickou záležitostí těchto rodin [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. Společná domácnost partnerů a manželství v této době splývaly do jednoho časového okamžiku. Zatímco v průběhu modernity se tyto životní události rozpadají do samostatných etap [Katrňák et. al. 2010]. Ráda bych se proto věnovala těmto životním úsekům postupně.

Výběr partnera je dnes daleko složitější než byl dříve. Klíčovou roli hraje zaujatost muže a ženy pro vztah – vzájemná oddanost jeden druhému. V moderní společnosti nejsou partneři nuceni dostát vnějším kritériím, jako byl tradiční požadavek příbuzenství, rodinných závazků nebo sociálních povinností, proto když chtějí najít partnera, musí být aktivní a musí usilovat o to, aby si získali partnerovu důvěru. Vzájemná věrnost, pravda a autenticita vytváří podobu dnešních vztahů, na jejichž pozadí se redefinuje realita, rekonstruuje identita a objevuje sexualita [Katrňák 2000: 311]. Páry, které spolu žijí, si budují svět sdílených postojů, názorů a očekávání. Láska a identita jsou tak spolu velice úzce protkané [Beck, Beck-Gernsheim 2008].

Koncept romantické lásky není novodobým pojmem. Vznikl ještě před nástupem moderny. Ale právě v současnosti se mohou partneři spojit pouze na základě jejich čisté lásky. „Čistý vztah existuje pro vztah samotný. Je to vztah romantické lásky.“ [Katrňák 2000: 308] Romantickou lásku nám neustále předkládají média, která se touto tematikou zaměřují především na ženy. Ale i muži se zamilovávají a jsou ovlivněni těmito romantickými ideály. Muži si však romantickou lásku dávají spíše do

spojitosti s procesem svádění [Giddens 1992: 59-60], kde jsou v pozici mocných dobytých srdcí.

„Správnost volby partnera musí být v těchto vztazích každodenně potvrzována.“ [Katrňák 2000: 314] Často si totiž idealizujeme své partnery a partnerky, a když dojde ke střetu našich představ s realitou, může dojít k deziluzi, která může končit hádkou či rozpadem vztahu. Takovýchto konců vztahů můžeme za život zažít několik, ale stále můžeme doufat, že jednou potkáme toho pravého či tu pravou. Této iluze se můžeme vzdát či povolit svá kritéria a nalézt vhodného člověka pro společný život a nebo také můžeme na hledání zcela rezignovat a zvolit si cestu „singles“.

2.2.1 Seznámení a výběr partnera/partnerky

Náhodné setkání dvou lidí a láska na první pohled jsou jakýmsi archetypem seznamování a stávají se tématem mnoha románů a filmů. Životní plány jsou ovlivňovány nejen preferencemi jednotlivců, ale i společenskými normami, což se promítá i do jednání lidí. Výsledkem je tak jednání, které není zcela individuální a nahodilé, nýbrž rovněž historicky a kulturně odlišitelné [Katrňák et. al. 2010]. Lidé totiž pochází z určitého sociálního prostředí, žijí v určitých městech či vesnicích a navštěvují různá místa. A zde všude se stýkají s nejrůznějšími lidmi. Navazují spousty známostí, které mohou nabývat různých druhů poměrů. Může to být známost na jednu noc, přátelský, sexuální či vážný vztah. To, co každá z těchto forem znamená, je otázkou interpretace a vzájemného dojednávání samotných aktérů.

Podle některých sociologů se lidé seznamují na tzv. sňatkovém trhu, kde různými způsoby hledají své potenciální partnery či partnerky. Výraz sňatkový trh je metaforou, která poukazuje na skutečnost, že v každé společnosti existuje sociální prostor, ve kterém se lidé potkávají. Součástí tohoto seznamování je vzájemné oceňování, zvažování a vytřídování párů, které by potenciálně mohly uzavřít manželství. Tímto prostorem v určité fázi životního cyklu projde každý člen společnosti včetně toho, který nemá o sňatek zájem, jelikož to že nemá zájem, neznamena, že by

se nemohl stát objektem pozornosti někoho jiného. Manželstvím jedinci tento prostor opouštějí, ale odchod nemusí být definitivní. Ovdovění či rozvod sem může lidi opět navrátit [Možný 2002].

„Místo a prostředí, v němž se lidé seznamují, nepochybně napomáhá určitému typu homogamie.“ [Katrňák et. al. 2010: 65] Významným prostředím pro seznamování lidí jsou vzdělávací instituce. Určitým stupněm vzdělání totiž projde v naší společnosti každý nebo by alespoň ze zákona měl. S vlnou emancipace získaly ženy právo na vzdělání. V současnosti tak mají i ženy zastoupení ve vysokoškolských institucích. Stupeň vzdělávání se váže na určitý věk jedince [Katrňák et. al. 2010]. Když pak jedinci hledají své potenciální partnery či partnerky může jejich volba být uskutečněna v rámci prostředí školy. Tak může docházet jak ke vzdělanostní, tak i k věkové homogamii. Tato věková homogamie se pohybuje spíše v určitém věkovém rozmezí než v přesně stanovené výši věku, jelikož jak ukazují studie, muži a chlapci preferují mladší partnerky a ženy a dívky naopak dávají přednost starším partnerům [Katrňák et. al. 2010]. V dnešní době technologické vyspělosti si musíme uvědomit, že seznamování funguje i prostřednictvím internetu a sociálních sítí. Tyto technologie zkracují jak geografické, tak sociální vzdálenosti. Tak mohou být různé homogamie značně narušovány a nemusí být žádným pravidlem.

Samozřejmě kromě sociálního prostředí a sociálních charakteristik, jsou to právě naše preference, které stojí za konkrétním výběrem našeho druhá či družky. Naše preference odrážejí naše hodnoty. Například studie Simony Vymětalové se zaměřila na zjištění toho, které vlastnosti partnera či partnerky považují muži a ženy za důležité. 46 % účastníků výzkumu označilo za nejdůležitější vlastnost „dobrý vztah k dětem“. Dalšími důležitými vlastnostmi byly poctivost, smysl pro rodinný život a tolerantnost. Ženy přikládaly větší důležitost zejména těm vlastnostem životního partnera, které reflektují schopnost materiálně zajistit rodinu a její společenský status. Hezký vzhled a pěkné vystupování vybralo mezi tři nejdůležitější vlastnosti partnera či partnerky 17 % mužů a 13 % žen

[Vymětalová 2000]. Tyto výsledky nám mohou naznačovat, že muži jsou stále viděni optikou hlavního živitele rodiny a ženská těla jsou více objektivizována než mužská. Podle výsledků je pro jedince velice důležitá rodina, což nám ukazuje právě to, že vzájemné vztahy mají v životě lidí nezastupitelnou roli.

Když již máme svého partnera či partnerku, stojí před námi další překážky. Když vztah nepovažujeme za vážný, tak se nás otázky společného života nemusí tolik dotýkat. Během sexuální revoluce v 60. a 70. letech 20. století dochází k naprostému odmítnutí monopolu manželství na sex. Sex je vlivem vývoje antikoncepce osvobozen od reprodukce, ale i od romantické lásky. Tak dochází k tomu, že se sex stává plně legitimním samostatným zdrojem uspokojení a novou oporou lidské identity. Jedinci začínají experimentovat s novými formami sexuálních vztahů, které pro ně nemusí být nijak zavazující. Se sexualitou se také pojí dvojí standard, kdy od nepaměti byly ženy rozděleny na ctnostné a lehké. Ctnostné ženy byly definovány jako ty, které nepodlehly sexuálním svodům. Naproti tomu muži naopak museli usilovat o sexuální zážitky, aby naplnili koncept maskulinity [Možný 2002]. Muž tak vždy mohl naplňovat své sexuální touhy bez jakékoli stigmatizace, ale žena ne.

Muži a ženy ve vážném vztahu spolu musí čelit všem komplikacím, které mohou nastat. V prvních fázích si musí tyto lidé na sebe zvyknout, poznat se a naučit se tolerantnosti. Zde dochází nejčastěji ke střetu právě našich ideálů s realitou a vztah je tak velice zranitelný. Již samotná otázka toho, co si tyto dva lidé představují pod pojmem vztah, může způsobit problémy. Každý z nich totiž může od toho druhého očekávat něco jiného, než čeho se mu dostává. Je to otázka vzájemného dojednávání. Vážný vztah je u mladých lidí podmíněn především sexuální věrností, uspokojením emocionálních a sexuálních potřeb a plánováním společné budoucnosti [Katrňák et. al. 2010]. S rozvíjením vzájemného vztahu souvisí i problematika společné domácnosti. Jednou z tranzic mladých lidí je totiž i emancipace na svých rodičích, jejíž součástí je založení si vlastního domova.

Vzdělanější lidé opouštějí školu ve vyšším věku a z toho důvodu jsou posunuty i jejich životní tranzice. Někteří mladí lidé tak žijí stále s rodiči i po dosažení formální dospělosti. Jiní se sice od rodičů odstěhovali, jenže vzhledem k finanční náročnosti bydlení pro jednotlivce, dochází k trendu spolubydlení [Katrňák et. al. 2010]. Tito jedinci mohou být pouhými spolubydlíci a nebo také mohou být partnery, což souvisí s rozvojem nesezdaného soužití. Během tohoto období má totiž pár čas na to, aby se lépe poznal a vyzkoušel si, co znamená, mít takovýto vztah, a zda vztah vydrží. Kohabítace, tedy nesezdané soužití může být zvoleným stylem dlouhodobého života páru a nebo to může být jen zkušební období než vstoupí do manželství.

2.2.2 Manželství, nesezdané soužití

Manželství bylo původně kontraktem, který byl často ovlivněn ekonomickými podmínkami dvou rodin [Giddens 1991]. Manželství také tradičně organizovalo lidská práva a odpovědnosti na základě biologie a genderu a bylo ukazatelem dospělosti a vážnosti [Coontz 2004]. Sňatek byl a stále je považován za přechod do dospělosti a s tím se pojí i to, že jedinec získává status vážného a solidního člověka. Manželství ale prochází v průběhu posledních desetiletí transformacemi. Jak již bylo zmíněno v první části teoretického přehledu, dochází ke snížení sňatečnosti. Manželství je částečně nahrazováno nesezdaným soužitím a roste rozvodovost. Roste také průměrný věk svobodných snoubenců [Kučera 2000a]. Všechny tyto faktory přetvářejí podobu partnerských vztahů.

Manželství bylo v počátcích modernity spojováno s láskou, přičemž pro ženy byla láska svázaná se sexualitou skrze manželství [Možný 2002]. Vlivem mobility obyvatelstva, rozvrácení kontrolního systému sousedství, anonymity sídlišť a rozvoje antikoncepce, dochází k uvolnění bariér, které bránily předmanželské sexualitě [Fialová 2000]. Mladí lidé získávají své první sexuální zkušenosti v nižším věku, než tomu bylo dříve. Většina lidí tak vstupuje do manželství již se sexuálními

zkušenostmi a znalostmi [Giddens 1992]. S oddělením sexuality od reprodukce je ve vztazích i v manželství dáván důraz na sexuální uspokojení jak mužů, tak i žen. Manželství již není institucí, která by znamenala počátek společného života a jeho ochranu, jelikož dnes o rozchodu rozhodují sami sociální aktéři a manželský život se stává nestálým. Manželství se ke konci 20. století stává volbou a je většinou uzavíráno, až po stabilizaci ekonomického postavení páru a po získání životní perspektivy [Katrňák et. al. 2010]. Jedinci se chtějí nejprve seberealizovat, získat nějaké finanční zajištění a v průběhu toho si v partnerském vztahu dojednávají své postoje ke společné budoucnosti a k manželství.

Na základě analýzy Dany Hamplové, byly rozlišeny dva přístupy k manželství. První přístup je praktické hledisko, kdy je manželství hodnoceno jako instituce, která poskytuje finanční zabezpečení a právní záruky majetkových vztahů pro děti. Druhým přístupem je emocionální hledisko, které nahlíží na manželství jako na instituci, která naplňuje citové potřeby člověka. Podle výsledků je obecně pro větší část respondentů emocionální přístup důležitější než praktický přístup a pro ženy mají emocionální faktory větší váhu než pro muže. Nejčastější důvod pro uzavření sňatku je respondenty spatřován v lásce a touze po bezpečném zázemí a také ve snaze, aby se děti narodily do manželství. Ekonomický důvod pro uzavření sňatku mají častěji ženy, jelikož péče o děti je ve většině případů jejich starost, a v době, kdy se starají celodenně o děti, se stávají závislými na výdělku muže [Hamplová 2000]. Tyto dva hlavní přístupy k manželství nejsou striktně oddělené a jasně vymezené. Naše rozhodnutí vstoupit do manželství může spojovat jak citové, tak ekonomické důvody, ale také kulturní a rodinné zvyky.

Soulad mezi manželi je podmíněn skrytou normou sociální rovnocennosti, z toho důvodu není manželství chtěné v případě, kdy je chápáno jako uzavření se do předem určených rolí. Naproti tomu je nesezdaný svazek chápán jako méně rigidní forma soužití, která více vyhovuje individuálním požadavkům [Singly 1999]. Nesezdané soužití se

stává alternativou k manželství. Kohabitace může být nahlížena jako forma partnerství, kde dochází k uspokojení individuálních potřeb a k více rovnocennému vztahu mezi mužem a ženou, než je tomu v manželství. Výzkumy však naznačují, že tomu tak být nemusí. Například v podílu vykonávání domácích prací stále všeobecně převažují ženy. I muži v nesezdaném soužití tráví stále méně času domácími pracemi než ženy. Ukazuje se ale také, že vyšší vzdělání mužů zvyšuje jejich participaci na práci v domácnosti. Není zde jen rozdíl mezi ženami a muži, ale i mezi muži samotnými. Když jsou totiž v domácnosti, pak muži s dětmi jsou více aktivní v účastnění se na domácích pracích než muži bez dětí [Ciabattari 2004].

Nesezdané soužití je mladými lidmi často chápáno spíše jako přechodný stav, po kterém vstoupí do manželství [Hamplová 2000]. Vztahy mezi kohabituujícími lidmi, kteří v budoucnosti plánují svatbu, jsou kvalitativně stejné jako manželské vztahy [Brown, Booth 1996]. Partnerství je totiž stejně křehké a nestabilní jako manželství. Na rozvod manželství je sice potřeba většího úsilí, ale to dnes vůbec nebrání tomu, aby se tak stalo. Vztahy mezi nesezdanými partnery a manželi mají totiž stejné předpoklady lásky, věrnosti a tolerance, a proto jsou stejně nebo alespoň dost podobně kvalitní. Problém je v tom, že vztahy nejsou jednoduché. Všichni jsme individualizované bytosti, které chtějí být s jinou individualizovanou bytostí, a spojit dva takovéto lidi může být někdy nadlidský úkol.

Do legitimního manželství chce podle průzkumu vstoupit asi pětina mladých lidí. Zhruba dvě třetiny by rády nejprve zkusily nesezdané soužití než uzavřou sňatek. Menší procento pak zastává názor nesezdaného soužití jako životní strategie a minimální podíl nechce žádného trvalého partnera či partnerku. 72 % respondentů považuje za důležitý předpoklad pro uzavření sňatku ukončené vzdělání, což může vysvětlovat zvyšování sňatkového věku. Mladí lidé dávají dnes přednost získání dobrého pracovního postavení před sňatkem a založením rodiny. Toto se dá považovat za uvědomělý předpoklad budoucího manželství a rodičovství

[Kučera 2000b]. Pro trvalý neformální svazek by bylo 11 % z úhrnu mužů, ale jen 7 % žen, ale pro přechodné nesezdané soužití by bylo naopak více žen než mužů [Vymětalová 2000: 122]. Kohabitace se vyskytuje častěji u lidí s nižším stupněm vzdělání. Kohabituující lidé, kteří byli již jednou v manželství, preferují nový sňatek méně než ti, kteří ještě nebyli v manželském svazku [Brown, Booth 1996]. Legitimní manželství a nesezdané soužití nejsou jen jediné dvě možnosti vztahů mezi lidmi. Lidé mohou mít poměr, ve kterém každý z partnerů má svůj vlastní domov, ale toto není jediná možnost volby. Někteří totiž i přes hledání nemají stálého partnera či stálou partnerku. V individualizované společnosti je však možnost, že si lidé zvolí život o samotě.

2.2.3 Nová partnerská uspořádání v individualizované společnosti

Forma partnerství dnes nabývá i podoby tzv. living apart together (LAT). Je to vztah mezi dvěma jedinci, kteří žijí na dvou různých místech. LAT je obvykle přechodné období, které se může objevovat během různých částí životního cyklu. Tuto formu vztahu mívají především mladší věkové skupiny, což může naznačovat vysvětlení toho, že v poslední době se zmenšuje počet mladých manželství. Většina z takto žijících lidí se zaměřuje na specifické dimenze jejich vztahu, které vyzdvihují. Jde především o věrnost a pravdu, porozumění, sdílení zájmů, emocionální podporu a vzájemnou starost [Haskey, Lewis 2006]. Nemusí tak sdílet úplně všechno, ale jen ty věci, které jsou pro ně jako pro pár důležité. V těchto svých partnerských hodnotách se pak neliší od nesezdaného soužití či manželství. Na druhou stranu jsou tu i skupiny lidí žijící v odděleném soužití, které nezdůrazňují význam sdílených věcí, ale právě spíše naplnění individuálních potřeb. Je pro ně velice důležité mít vlastní oddělený prostor, který považují za své vlastní malé království, kde se mohou chovat, jak chtějí [Haskey, Lewis 2006: 43].

Společná domácnost může být v tomto kontextu nahlížena jako riskantní krok, kdy tito lidé riskují svou osobní identitu. Mohou mít také

strach ze ztráty toho, co měli, když žili ve své vlastní domácnosti. Jedinci v LAT nemusí odmítat kohabitaci či manželství, ale manželství mohou vidět jako ideál a nezbytnost pro děti. A právě děti mohou být také příčinou udržování takového vztahu, jelikož například po rozvodu může rodič své dítě radit ve svých hodnotách na první místo a tak nechce, aby dítě znovu trpělo v případě, že by vztah opět nevyšel [Haskey, Lewis 2006].

Poslední věcí, kterou se chci v této podkapitole věnovat, je kategorie tzv. singles. Jsou to jedinci, kteří jsou bez stálého partnera. Může jít o individuální volbu, která může vyplývat z jejich zájmu o svou kariéru a o svou svobodu. Ale nemusí vždy jít jen o vlastní volbu, může to být například důsledek toho, že individuum stále nenašlo toho pravého či tu pravou pro svůj život. Singles může být jen životní fáze a nebo celoživotní skutečnost. Lidé, kteří mají menší potenciál najít partnera/partnerku či jsou méně atraktivními kandidáty pro ostatní, zůstanou či se stanou s větší pravděpodobností single. Také muži, kteří mají nižší vzdělání a menší příjem, stejně jako muži s nejvyšším vzděláním, mají větší šanci, že zůstanou single. Toto platí i u žen s vyšším stupněm vzdělání, které mají dostatek zdrojů [Dykstra, Poortman 2010]. I v české společnosti došlo k nárůstu svobodných žen s vysokým vzděláním [Katrňák 2001].

Život singles je naplňován skrze naplňování svých zálib a kariérních cílů, což jim může stačit i ke spokojenému životu. Mohou být považováni za osamocené a tedy i nešťastné, ale nemusí tomu tak být. Tito lidé totiž mohou udržovat nějakou formu pravidelných i dlouhodobých vztahů, přestože se považují za singles. Většina z nich také očekává, že v budoucnu vstoupí do manželství a založí si rodinu [Tomášek 2006]. Ať si zvolíme jakýkoli životní styl, pořád jsme součástí vztahů s okolím. Narodili jsme se do nějaké rodiny a můžeme si chtít založit vlastní rodinu. Jenže i ta se vlivem společenských procesů proměnila.

2.3 Rodina a rodičovství

V první polovině 20. století došlo k zásadním změnám v organizaci rodinného života, kdy se poprvé silně prosazuje požadavek lásky mezi manželi jako podmínka k založení rodiny. Rodina tak v této době začíná nabývat formu nukleární rodiny, v níž je manželství založené na vzájemné lásce a kde panuje silná dělba rolí a práce mezi mužem a ženou [Dudová, Vohlídalová 2005]. Pro dnešní rodinu má velký význam její emocionální funkce, kterou poskytuje svým členům. Ale právě tato závislost manželství a rodiny pouze na emocích a na dohodě mezi partnery, je činí tolik zranitelným, nestabilním a zrušitelným [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. V kontextu individualizačních procesů se mladí lidé rozhodují, zda se chtějí vystavit takovýmto nejistým vazbám či ne. Utvářejí si své vlastní biografie, které jsou strukturovány jejich preferencemi. Tři čtvrtiny žen se základním vzděláním měly ve výzkumu Milana Kučery za svou prioritu „žít pro rodinu a děti“. Ženy svobodné s vysokoškolským vzděláním a zhruba dvě třetiny všech mužů nepovažovali rodinu a děti za životní prioritu. Obecně mladí muži staví do popředí svých tužeb peníze, končíky, úspěch a mladé ženy chtějí klidný život bez rizik. Na posledním místě s nejmenší prioritou skončila u obou pohlaví starost o domácnost [Kučera 2000a]. Tato data ohledně hodnotových preferencí ukazují, že ženy s nižším vzděláním soustředí svůj život více na vlastní rodinu, kdežto vysokoškolačky a většina mužů mají i jiné zájmy. Ovšem to, že rodina pro ně není prioritou číslo jedna, neznamená, že si rodinu nezaloží. Starost o domácnost je na posledním místě u obou pohlaví pravděpodobně z toho důvodu, že si všichni uvědomují, že je to rutinní práce, která přes časovou náročnost není ohodnocena. A vzhledem k tomu, že výsledky této práce jsou během několika okamžiků zase neviditelné, jedinec nemůže mít ani dobrý pocit z odvedené práce, který by vyvážil náklady s ní spojené.

Nukleární rodina se skládá z muže, ženy a dítěte. V tradičním pojetí genderového rozdělení rolí má každý z členů takovéto rodiny svůj úkol. Zatímco muž plní roli instrumentální (živitel, ochránce) a symbolickou

(nositel původu, autority), tak žena naplňuje expresivní, citovou roli v rodině [Maříková 2004]. O podobě rodiny a rolích sice dnes partneři diskutují, ale i přes to stále převažuje silná inklinace k tradičnímu genderovému uspořádání vztahů. K narušování konceptu muže jako jediného živitele přispívá skutečnost, že ženy také pracují a finančně přispívají na chod domácnosti. Dnešní rodiny jsou často dvoupříjmové [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. V současnosti však dochází k tomu, že ženy často nemají ani jinou možnost než pracovat, jelikož příjmy mužů nemusí být dostačující pro užití celé rodiny. Tak přestává živitelská funkce ležet jen na bedrech mužů. Ovšem na ženách zůstává stále zajištění práce v domácnosti a starost o děti. A tak žena v rodině stojí mezi vlastní emancipací a opětovným připoutáním k tradičním připsaným rolím [Beck 2005]. Skloubení pracovních povinností, které jsou vystupňované požadovanými nároky trhu práce, se založením rodiny, starostí o domácnost a děti, je dnes velice složité a náročné [Katrňák et. al. 2010]. Ženy mají totiž méně flexibilní zaměstnání než muži, ale také mají nižší intervenci pracovní zátěže do rodinného života, zatímco muži, kteří mají vyšší míru kontroly nad svou pracovní flexibilitou, tráví v práci obvykle delší dobu [Křížková, Vohlídalová 2009]. Ženy tak mají na rozdíl od mužů dvě práce, které jim stěžuje nastavení naší společnosti. Především u lidí s vyšším vzděláním převažuje preference egalitárního modelu rodiny. Tito jedinci mají obecné požadavky rovnosti v zaměstnání, ve volném čase a požadavky na docenění významu pracovní kariéry žen a reflexi konfliktu mezi rodinou a zaměstnání žen [Sirovátka, Bartáková 2008]. Stát a zaměstnavatelé neulehčují ženám skloubení dvou sfér a muži, i přes to že jim byla část jejich břemena jediného živitele rodiny ubrána, nejsou příliš ochotni pomoci ženám v soukromé sféře. Kdyby se ale i muži zapojili do domácích prací a více pečovali o své děti, umožnilo by jim to dosáhnout větší rovnoprávnosti v soukromé oblasti. Význam zrovnoprávnění má pro muže jiný význam než pro ženy a to konkrétně takový, že muži získávají stejné podmínky na poli domácnosti a rodiny [Beck 2005].

Další volbou, která na mladé lidi v životě čeká, je to, zda touží po tom mít děti. Vstup do rodičovství je jeden z největších kroků v životě lidí, jelikož jde o vztah, který trvá prakticky celý život [Kučera 2000a]. Výzkum Tomáše Katrňáka nám ukazuje, že přes 85 % dotázaných respondentů preferuje rodičovství až po uzavření sňatku, kdy u dvou třetin z nich nepřekračuje věková vzdálenost mezi uzavřením manželství a porodem jeden až tři roky. Tito mladí lidé za nejdůležitější předpoklady rodičovství považují stabilitu partnerství, psychickou připravenost obou partnerů a dostatek finančních prostředků [Katrňák et. al. 2010]. Velká část z participantů má tedy představu, že děti by se měly rodit do manželství, ale v realitě tomu tak být nemusí, což vyplývá i z rostoucího počtu nemanželských dětí. Vysvětlení můžeme vidět právě v křehkosti vztahů mezi muži a ženami a v přibývání alternativních způsobů partnerského života. Dítě můžeme mít například i v rámci kohabitace, tak nepotřebujeme instituci manželství, ale dnes dokonce nepotřebujeme ani to partnerství, příkladem jsou pak dobrovolně svobodné matky samoživitelky.

Rodičovské role nejsou dané a neměnné. Rodičovství je komplexním jevem, který v sobě zahrnuje biologickou a sociální rovinu [Maříková 2004]. Biologický rodič je v naší společnosti určován především na základě genetiky. Zatímco u mužů bylo otcovství vždycky nejisté, matky byly považovány za jisté. S vývojem lékařských technologií a s pokrokem v genetickém výzkumu nemusí být již ani matka jistá, příkladem je náhradní mateřství, kdy vajíčko jedné ženy je vloženo do těla jiné ženy. Jak ale určit to, která z těchto žen je pak skutečnou matkou? Je to ta, ve které se dítě vyvinulo a která ho porodila, nebo je to ta, která poskytla své vajíčko a dítě pak vychovala? Z tohoto důvodu má rodičovství také svou sociální rovinu, pak můžeme tedy rodičovství považovat za sociálně konstruované. V sociální dimenzi je podstatné to, kdo skutečně plní roli rodiče, kdo s dítětem žije a vychovává ho [Maříková 2004].

Rodičovství má své dopady na pracovní sféru mužů a žen. Zatímco ženy jsou svým mateřstvím na pracovním trhu znevýhodňovány, otcové

jsou často naopak preferovanými zaměstnanci. „Otcovství nikdy nebylo skutečnou překážkou pro výkon povolání, naopak k němu nutilo.“ [Beck 2005: 185] Ženy jsou obecně považovány jako kompetentnější pro výkon mateřské role, z tohoto důvodu jsou na pracovních pozicích znevýhodňovány, ale v případě otázky svěřeni dítěte do péče po rozvodu jsou ženy zvýhodňovány. Na základě genderových stereotypů je ženám připisována zodpovědnost za fyzické, zdravotní a citové blaho dítěte [Potančoková 2009]. Když dojde k rozvodu manželského páru, téměř vždy je svěřeno dítě do péče matky. Muž sice i po rozvodu zůstává více nezávislý než žena, ale zároveň má rozvod na muže negativní dopad v tom smyslu, že je oddělen od svého dítěte [Singly 1999]. Osamělými rodiči jsou z 90 % ženy [Dudová 2009: 754]. Po rozvodu jsou nuceny se o sebe a o děti postarat. Příspěvky státu nejsou často dostačující, pomoc rodiny nemusí být poskytnuta a alimenty na děti mohou být minimální. Radka Dudová ve svém průzkumu identifikuje několik strategií obživy, které využívají osamělé matky. Příkladem strategie osamělých matek je návrat ke své rodině, která je ochotna poskytnout pomoc, nebo zvýšení své pracovní aktivity, což ve výzkumu uvedlo nejvíce komunikačních partnerek [Dudová 2009]. Osamělé matky se tedy snaží přes bariéry trhu práce profesně uplatnit. Mladí lidé si totiž uvědomují, že se nemohou příliš spoléhat na podporu státu či rodičů, ale že hlavní zodpovědnost za jejich rodinu leží na nich samotných [Možný 2002]. Právě toto uvědomění si vlastní zodpovědnosti za rodinu a za děti hraje roli ve volbě toho, zda chtějí mít děti a kolik jich chtějí mít.

2.3.1 Hodnota dítěte v dnešní společnosti

Úhrnná míra plodnosti klesla od 80. let do začátku nového tisíciletí z 1,9 dítěte na jednu ženu na méně než 1,2 dítěte. To znamená, že některé mladé ženy narození svých dětí buď odkládají, nebo na mateřství rezignují [Maříková 2004]. V naší společnosti je dvoudětný model rodiny ideálem [Dudová, Vohlídalová 2005]. Tento model dvoudětné rodiny ale podle Iva Možného nefunguje, jelikož přibývá množství bezdětných párů [Možný 2002]. I přes to, že již v 60. letech byl nastartován proces úpadku

porodnosti, neznamená to, že bychom žili v době, kdy dítě v rodině ztrácí svou hodnotu. Motivací k tomu mít dítě je touha po zakořenění, dodání smysluplnosti životu, po pocitech štěstí a vytvoření pevného citového pouta, skrze dítě totiž dochází k uspokojování emocionálních potřeb rodičů [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. A právě v současnosti, kdy je láska mezi mužem a ženou tolik křehká a nestabilní, se stává dítě objektem dlouhodobé a hluboké lásky rodičů [Dudová, Vohlídalová 2005]. A proto, že je dítě vysoce ceněno, tak se snižuje počet dětí v rodinách, aby jim rodiče byli schopni zajistit kvalitní péči a výchovu [Maříková 2004].

V tradičních společnostech bylo dítě považováno za ekonomicky výhodnou investici, ale dnes je spíše ekonomickou zátěží rodičů [Katrňák et. al. 2010]. Pořídit si dítě je dnes velice drahé, jelikož se všechno neustále zdražuje, ale ne úměrně k výši platů. Když pak rodiče chtějí pro své děti ty nejlepší hračky, oblečení a vybavení musí i hodně zaplatit. Ani škola není zadarmo. Učebnice a další školní výbava něco stojí, a jak můžeme v naší společnosti zřejmě brzy očekávat, začne se platit i za vysoké školství, což se přidá k dalším nutným výdajům, pokud chceme našim dětem poskytnout vše, co by mohly chtít, či to, co po nich chceme my sami. Někteří lidé mohou rodičovství vidět jako šanci udělat tento svět lepším [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. I přes všechny náklady, které s sebou přináší rodičovství, založení rodiny s dítětem či dětmi je pro mladou českou populaci stále prioritní. Mít děti je pro ně dokonce důležitější než uzavřít manželský svazek či naplňovat své kariérní cíle a záliby. Lidé věnují dítěti svůj čas a sledují, jak se vyvíjí a jaké dělá pokroky. Toto přináší rodičům pocit sebenaplnění a uspokojení ze svého úspěšného vytvoření a vychování nové lidské bytosti. S převzetím odpovědnosti nejen za sebe, ale i za dítě, získává rodič také status zralého dospělého člověka [Katrňák et. al. 2010].

Dříve byl také vztah mezi matkou a dítětem méně emocionální než dnes [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. V dítěti je totiž soustředěno vše, po čem se v partnerském vztahu touží a čeho se dnes těžko dosahuje. Vztahy mezi muži a ženami jsou nejisté. „Partneři odcházejí. Dítě

zůstává.“ [Beck 2005: 193] Matka tak ve svém dítěti nachází člověka, se kterým může sdílet vzájemnou lásku. Navíc se dítě může stát také pojistkou pro stáří, kdy vrátí péči svým rodičům [Katrňák et. al. 2010]. Takže všechny city a jiné náklady, které vložíme do dítěte, se nám ve stáří mohou vrátit.

Samozřejmě není to jen samotná touha po dítěti, která nás nutí si ho pořídít. Působí zde opět i sociální tlaky. Na ženy je vyvíjen nátlak ze strany sociálního okolí na to, že by v určitém věku měly už mít dítě. Jedno dítě se tak stává osvobozením od tlaku okolí a zároveň nedochází k takovému omezení svobody a postupu v zaměstnání, jaké s sebou přináší dvě a více dětí [Katrňák et. al. 2010]. „Ženy, které plánují druhé dítě, totiž jako jediné tři oblasti, na které bude mít jejich další mateřství horší vliv, označily vedle finanční situace právě svůj pracovní život a jistou osobní nezávislost.“ [Šťastná 2007: 740] Jednodětnost můžeme očekávat především u žen, které nemají žádného sourozence (30 %), a také u žen, které žijí ve velkoměstě (30 %). Také ženy z rodin s nejnižším příjmem budou mít též pouze jedno dítě (27 %). Obecně je pak jednodětnost přepokládána spíše u svobodných a rozvedených žen a u žen se základním vzděláním [Rabušic, Manea 2007: 711]. Z výsledků všech těchto výzkumů je patrné, že hodnota dítěte a touha po tom mu dát to nejlepší, ovlivňuje i počet dětí, které si ženy pořizují. Je zde tedy i nějaký tlak okolí a také individualizační tendence žen, ale obecně můžeme říci, že ženy, které nemají dostatečné zázemí a finanční jistoty (méně vzdělané, svobodné, rozvedené) si nebudou pořizovat větší počet dětí, jelikož by jim pak nemohly nabídnout vše, co můžou poskytnout jedináčkovi. Jen 10,5 % mladých lidí by během svého života chtělo mít pouze jedno dítě a 2,5 % lidí by chtělo mít čtyři a více dětí [Katrňák et. al. 2010: 129]. Tyto představy mladých lidí nasvědčují právě ideálu dvoudětné rodiny, který tedy v naší společnosti stále panuje. Mladí lidé si volí to, kolik chtějí mít dětí, ale pohlaví dítěte ovlivnit nemohou. Pro více než polovinu mladých českých rodičů není důležité pohlaví jejich dítěte, zatímco necelá jedna třetina by ráda měla chlapce i holčičku, kteří by jim utvořili pár. Rozdíl mezi muži a ženami se zde ukazuje především v tom,

že jsou to právě muži, kteří se více zajímají o to, jaké pohlaví bude mít jejich dítě. Muži také častěji preferují chlapce s tím, že data naznačují, že tato preference je silnější u bezdětných mužů než u těch mužů, kteří již dítě mají [Přidalová 2009]. Můžeme tedy předpokládat, že muži by rádi pokračovali ve své rodové linii skrze předávání jména a pravděpodobně si také myslí, že s chlapcem toho budou mít více společného a budou spolu moci trávit více času. Tyto a zřejmě i další důvody mohou mít muži pro to, že preferují chlapce, přesto, jak ukazují výsledky, po narození dítěte jsou důležitější věci, než je jeho pohlaví.

Vzhledem k tomu, že vysokoškolačky zůstávají delší dobu ve vzdělávacích institucích, dochází k tomu, že odkládají početí dítěte, až po dokončení školy. S odkládáním narození prvního dítěte se však pojí riziko, které může mít za následek dokonce bezdětnost [Katrňák et. al. 2010]. Mezi mladými lidmi dochází tedy k prodlužování období spění k rodičovství, během něhož není bezdětnost nijak problematizována. K normalizaci jejich bezdětnosti dochází skrze porovnávání vlastní situace s vrstevníky, mezi nimiž se pohybují. Bariérami rodičovství jsou například zdravotní, partnerské a pracovní situace [Hašková 2009]. Toto normalizované období bezdětnosti je ovlivněno individualizačními tendencemi. Ve výzkumu Michaely Bartošové je bezdětné období žen do třiceti let věku chápáno jako čas, který je určen pro naplnění životních zkušeností a potřeb. Na jednu stranu zde výzkumnice ukazuje, že tyto ženy kladou důraz na svou nezávislost, ale na druhé straně je dle nich nejčastější bariérou mateřství absence vhodného partnera. Následkem toho se zvyšujícím se věkem těchto žen dochází ke změně jejich partnerské preference [Bartošová 2009]. Některé ženy tedy nemají dítě z důvodu nenalezení vhodného partnera. Jiné zase studiem a prací, kterými chtěly zajistit potřebné zázemí pro dítě, překročily věkovou hranici, ve které mohly mít dítě. U těchto případů hraje ale určitou roli i to, že ženy dítě v určité životní fázi nechtěly počít, jelikož mít dítě bez stálého partnera a bez dostatku finančních prostředků není nemožné.

Problém nastává u biologických bariér, které mohou způsobit, že pořít si dítě je obtížnější, ale ne nemožné. „Neplodnost je v rámci individuální biografie zlomovou zkušeností.“ [Slepičková 2009: 178] Muži a ženy vnímají neplodnost jiným způsobem a jinak se s ní vypořádávají. Spornou otázkou je pak adopce. Ženy totiž podle výzkumu Lenky Slepičkové většinou chtějí požádat o adopci již během léčby, ale jejich partneři diskusi o adopci nechávají až na období, kdy selžou pokusy o umělé oplodnění. Někteří muži z výzkumu také uvedli, že by raději byli celoživotně bezdětní, než by přistoupili na adopci [Slepičková 2009].

Bezdětnost, která se v naší společnosti objevuje a která působí také na nízkou úhrnnou plodnost, ale neznamena, že by dítě nemělo takovou hodnotu, kterou v této kapitole diskutuji. Mít dítě je volbou, kterou můžeme učinit či odkládat na vyšší věk, ale pak se může stát, že vlastní dítě již mít nemůžeme, ale jeho hodnota tak není menší. Ale nejsme všichni stejní a nemáme stejné preference a z toho důvodu jsou mezi námi tací, kteří dítě prostě nechtějí, mohou chtít být například nezávislý, mohou se chtít soustředit na svou kariéru a své zájmy a nebo se na rodičovskou roli prostě necítí. Tito lidé si pravděpodobně uvědomují, co dítě obnáší, a nechtějí si ho pořít nejen kvůli tomu, že oni sami nechtějí ale i proto, že by tomu dítěti nemohli poskytnout to, co potřebuje. Bezdětnost tak může být životní volbou stejně jako výběr partnera, manželství atp.

Ve své práci bych se tak chtěla zaměřit právě na tyto možnosti životních biografií, které si volí dnešní generace vysokoškolských studentů. Dokáží si tito mladí lidé představit, že budou žít v manželství nebo k této instituci nemají příliš velkou důvěru a raději budou chtít žít s partnerem či partnerkou ve společné domácnosti? Nejedná se o generaci, která je natolik individualizovaná, že bude preferovat stav bez partnera a možná dokonce i bez dětí? Zajímá mne, zda pro ně má dítě stejně velkou hodnotu, jak naznačují některé z výše uvedených výzkumů. V této práci se pokusím zjistit, jaké představy mají vysokoškoláci ohledně jejich partnerských vztahů a o budoucí rodině.

3 METODOLOGIE

Tato bakalářská práce je postavena na kvalitativní metodologii, kdy byly prováděny polostrukturované rozhovory se sedmi studenty a sedmi studentkami, kteří studují na Západočeské univerzitě v Plzni. V této části práce nejprve představím cíl a výzkumné otázky celé studie. Dále se věnuji metodám sběru a analýzy dat. V závěru této kapitoly reflektuji etické otázky a případná omezení výzkumu.

3.1 Cíl a výzkumné otázky

Hlavním cílem bakalářské práce je zjištění představ a názorů studentů a studentek vysoké školy na partnerství, manželství a rodičovství v kontextu individualizace společnosti. První výzkumná otázka, sledující cíl práce, se zaměřuje na představy a hodnoty vysokoškoláků a vysokoškolaček ohledně partnerských vztahů s ohledem na individualizační procesy v české společnosti. Druhá otázka zkoumá to, zda studenti a studentky mají představu o tom, kam by partnerský vztah měl vést a jakou roli v jejich životě hraje manželství a rodičovství, tedy jaké názory a představy mají studenti a studentky vysoké školy na manželství a rodičovství v kontextu individualizace. Poslední, třetí výzkumná otázka se zaměřuje na genderové aspekty života ve dvou, jak se do názorů a představ studujících ohledně vztahů projektují genderové stereotypy a zda se představy těchto mužů a žen nějakým způsobem shodují či naopak odlišují.

3.2 Metody sběru dat

Výzkumný vzorek participantů je složen ze sedmi žen a sedmi mužů z řad studujících společenskovední obory Západočeské univerzity v Plzni, kteří jsou řádnými studenty a studentkami bakalářských programů v době průběhu výzkumu. Společensko-vědní obory jsem zvolila proto, že na rozdíl od technických oborů, jsou jim během výuky podávány informace, které se týkají různých koncepcí pojmání světa okolo nás, což může do

jisté míry ovlivňovat jejich pohled na svět. Také se ukazuje, že mezi absolventkami společenských a humanitních oborů můžeme nalézt například nejvyšší podíl svobodných žen a vyšší míru bezdětnosti [Hašková 2009: 90-91]. Vysokoškoláci jsou pak obecně specifickou skupinou, která na rozdíl od svých vrstevníků ze střední školy, kteří nepokračují ve svém studiu, oddaluje vstup na pracovní trh a založení rodiny. Tyto jedinci se tedy zaměřují na naplnění svých individuálních zájmů a potřeb. U svobodných a vysokoškolsky vzdělaných žen, víra v autonomii jedince nepotlačuje potřebu navázat manželská pouta, vysokoškoláci tak přes individualizační tendence vstupují do manželství [Singly 1999: 112]. Participanti mají tedy minimálně 18 let a maximálně dosahují věku 26 let a jsou občany České republiky, z důvodu sledování výsledků výzkumu pro českou mladou populaci. Vzorek se skládá z jedinců, kteří nejsou v manželském svazku a nemají (ani nečekají) dítě. V příloze 1. jsou uvedeny základní charakteristiky participujících.

Informátoři byli kontaktováni nejprve buď osobně či emailem a byla využívána metoda „sněhové koule“, kdy mi získaní informátoři dali kontakt na další možné aktéry. S těmito jedinci v průběhu zimního semestru (září – leden) akademického roku 2011/2012 byly prováděny polostrukturované rozhovory, které byly v rozsahu od 30 do 45 minut, dle potřeby následně opakovány a přitom zaznamenány na diktafon a přepsány.

Před začátkem rozhovoru bylo vždy informátorům vysvětleno téma výzkumu a následně jim byl dán k podpisu informovaný souhlas, kde bylo zmíněno, že mohou cokoli z přepisu rozhovoru vyškrtnout a upravit, a také, že mohou kdykoli od výzkumu odstoupit. Prostředí pro rozhovory si zvolili buď aktéři sami či bylo vzájemně domluveno, většinou se jednalo o kavárenské či restaurační zařízení v Plzni, které aktéři sami znali, takže se nemuseli ve známém prostředí cítit nějak nepohodlně. Během rozhovoru jsem si vedla stručné terénní poznámky tak, aby nebyl narušován průběh rozhovoru, který nebyl tak dlouhý, aby se nedala důležitá témata, o kterých hovořili aktéři po rozhovoru sepsat. Proto jsem

po rozhovoru zaznamenávala, co bylo zhruba řečeno. Na konci rozhovoru jsem svým informátorům dala papír, aby o sobě doplnili konkrétní informace. Na tomto papíře bylo předtištěno jméno, pod kterým chtějí být konverzační partneři ve výzkumu vedeni, aby byla zajištěna jejich anonymita. Dále uvedli svůj věk a partnerský stav, ve kterém v době výzkumu byli (zadaní/nezadaní), aby bylo při analýze jasně vidět, z jaké pozice při rozhovoru vychází. Jinak totiž mohou hovořit zadaní lidé a jinak nezadaní. Doplnění bylo dobrovolné, ale i přesto všichni s ochotou tento dokument vyplnili. Po rozhovorech jsem také vedla výzkumný deník, do kterého jsem zapisovala své pocity z rozhovoru a prostředí rozhovoru, také postup své práce a případné návrhy k analýze a k psaní práce. Pro triangulaci dat byly přepsané rozhovory zhruba po měsíci předány participantům ke korektuře, kdy mohli přepis doplnit, vyškrtnout či upravit podle sebe. Poté mi přepis vrátili s tím, že většinou mi údaje a informace spíše doplnili, než vyškrtali. Takže jsem získala i vysvětlení věcí, na které jsem se zapomněla při rozhovoru zeptat a které oni sami považovali za důležité je vysvětlit.

3.3 Metody analýzy dat

Provedené rozhovory byly zaznamenány na diktafon a postupně přepisovány, následně předány ke korekci konverzačním partnerům. Při přepisu byla zaznamenávána mema. Následně byly rozhovory několikrát přečteny, kdy byla opět zaznamenávána další mema a poznámky. Již při tomto čtení tedy došlo k prvotní analýze. Pro analýzu získaných dat jsem využila postupy zakotvené teorie, které mi umožnily data kódovat a propojovat kategorie, které spolu souvisí. Nejprve jsem zaznamenala otevřené kódy, následně axiální a na závěr jsem vytvářela sítě mezi jednotlivými kategoriemi [Strauss, Corbinová 1999]. Přepisy jsem rozstříhávala a kódovala barevnou tužkou. Podle barev byly pak vytvořeny skupiny, které rámcovaly celková témata práce. Pro kontrolu, popřípadě rozšíření analýzy a kódování jsem využila počítačový software ATLAS.ti. Svou analýzu jsem také srovnávala s terénními poznámkami, kde jsem měla zaznamenána témata, která mi přišla v době rozhovoru

důležitá. A také jsem pak pro zpětnou reflexi sebe sama pročetla svůj výzkumný deník, abych sama viděla, jakým směrem jsem chtěla vést práci a jak se měnil můj pohled na celý výzkum.

3.4 Etické otázky a možná omezení výzkumu

Participantů byli předem informováni o průběhu a o cílech výzkumu, aby následně mohli dát informovaný souhlas s účastí na studii. Místa a časy průběhu rozhovorů byly určeny vzájemnou domluvou výzkumníka a zkoumaných, tak aby bylo možné zajistit pohodlnost a uvolněnost atmosféry prostředí pro zkoumanou osobu. Přepsané rozhovory byly dány k přečtení jednotlivým účastníkům a poskytnuty k úpravám, které by chtěli provést. Dále byli informováni o dalším postupu práce, kdy mohli vznést námitky k případné desinterpretaci jejich myšlenek. Získaná data jsou anonymní a nebudou bez souhlasů účastníků zveřejněna či použita pro jiné účely než pro tuto práci. Elektronické dokumenty jsou chráněny heslem a vytištěná data jsou uschována tak, aby se k nim nikdo nepatřičný nedostal.

Omezení výzkumu vyplývá přímo z omezení zaměření výzkumu, kde je vybrán specifický vzorek jedinců, studujících společenskovední obory na Západočeské univerzitě v Plzni. Také je omezení v tom, že výzkum nejde do hloubky problematiky výběru partnerů, manželství a rodičovství, úkolem studie je totiž především zmapování přítomných názorů těchto jedinců. Studie může být také omezena vytvořením otevřených otázek, které jsou součástí polostrukturovaného rozhovoru. Proto jsem se snažila otázky vytvářet, tak aby sledovaly cíle studie a zároveň nenutily zkoumané osoby k odpovědím inklinujícím určitým směrem. V příloze 2. je uveden protokol rozhovoru s okruhy otázek. Zkoumaní musí mít prostor pro vyjádření jejich vlastního názoru bez vlivu výzkumníka/ce. Jako výzkumnice jsem se také snažila oprostit od všech stereotypů a od předem možného předpokladu určitého výsledku výzkumu. K tomuto mi posloužil výzkumný deník, který mi umožnil zpětnou sebereflexi.

4 ZJIŠTĚNÍ

4.1 Preference typu závazku a hodnoty v partnerství

V návaznosti na teoretickou část této práce a z analýzy rozhovorů vyplynulo několik důležitých témat, kterými se budu v následující části zabývat. Nejprve se zastavím u toho, jaké představy mají mladí lidé o své budoucnosti obecně, a následně pak u toho, jaký postoj mají ke vztahům. Při zjišťování hodnot, které vkládají do svých vztahů studenti a studentky vysokých škol, jsem se zaměřila především na to, co považují ve vztahu za důležité. Zde jsem se zkoumala důležitost aspektu materiálního zajištění a emocionální aspekt, především tedy to, jakou roli hraje v partnerství láska.

Obecně mohu říci, že v mém výzkumu jsou partnerské vztahy pro život vysokoškoláků důležité, ale jejich současné životní představy se orientují na jiné priority. Pro vysokoškoláky a vysokoškolačky je momentálně hlavním cílem dokončit studium a dále se finančně zajistit. Po těchto preferencích přikládají důležitost i rodině. Tuto situaci výstižně charakterizuje Jarda, který říká, že naše generace byla vychována stylem nejdřív škola, a až po tom rodina a děti. Mladí lidé si chtějí nejprve zajistit zázemí a pohodlí před tím, než přivedou do tohoto prostředí děti. Tato zodpovědnost, ale i snaha o naplnění vlastních potřeb, ukazuje působení sil individualizace, které jedince vedou k prosazení autonomního já a k hledání osobního uspokojení [Singly 1999: 71].

„Momentálně dodělat VŠ, osamostatnit se, najít si práci, vlastní bydlení, a založit rodinu. V tomhle pořadí, kdybych to brala z hlediska nějakých životních cílů. Jinak je pro mě v životě důležitá jistota, možnost mít se na koho obrátit a plnění si svých snů.“ (Petra)

V této společnosti, jak již bylo zmíněno, dochází k tomu, že se v pluralizaci všeho ztrácí životní jistota [Beck 2005]. Tuto skutečnost pociťuje i Petra, která staví pocit jistoty mezi důležité hodnoty jejího

života. Ale také sem zahrnuje i důležitost sociálních vazeb pro zisk této jistoty. „Jedině citová náklonnost umožňuje odkrýt tu pravou identitu jedince, skrytou pod maskami sociálních rolí nebo zastřenou logikou materiálního zájmu. Přikládáme zřejmě stále větší význam uznání své vlastní existence druhými lidmi a potřebujeme stabilního a pro nás významného druhého člověka. Současně však vynášíme do popředí hodnoty nezávislosti a osobní autonomie.“ [Singly 1999: 92-93] Vědomí, že se máme na koho obrátit s prosbou o pomoc či podporu, nám dává alespoň částečnou míru jistoty, kterou tolik potřebujeme, abychom se v této společnosti zvládli orientovat a abychom si uvědomovali vlastní pozici v ní. Partnerské vztahy jsou tedy pro lidský život a vlastní identitu důležité, ale nejprve musíme najít partnera či partnerku, kteří nám poskytnou to, co od vztahu očekáváme.

„Hledání partnera se podle mě nějak výrazně nezměnilo. Zase čerpám z vyprávění mámy, takže se chodilo na tancovačky, do kulturáku, posílaly se inzeráty do novin, ve škole, v práci. No a dneska se moje generace taky chodí bavit ven, na diskotéky, bary a tak. A ty seznamovací inzeráty se jenom přesídlily na internet.“ (Marie)

V postmoderní společnosti může být navázání kontaktu s někým jiným obtížné, i když podle zúčastněných aktérů se hledání vhodného protějšku oproti předchozí generaci výrazně neproměnilo. Vývoj společnosti je spojen s technologickým pokrokem. Naše doba je ovládána internetem, na kterém se lidé mohou seznamovat, přátelit se a komunikovat spolu. Nalezení partnera již není zcela vázáno na fyzický prostor. Lidé se seznamují skrze virtuální prostor, který může překonávat i geografické vzdálenosti.

Podmínkou navázání vztahu mezi dvěma individui je především vzájemná náklonnost [Katrňák 2008: 16]. Určité charakteristiky jedinců jsou upřednostňovány a jiné naopak ne. Lhaní, užívání drog a kouření patří mezi ty negativní činnosti, které nikdo z mého výzkumného vzorku u svých současných či potenciálních partnerů či partnerek nepreferuje. Fyzické vlastnosti se ukazují jako více důležité pro muže než pro ženy.

Mezi preferované charakterové vlastnosti patří především důvěra, tolerance, inteligence, smysl pro humor a samostatnost. Zajímavé je to, že přes vzdělanostní homogamii, kdy podle Katrňáka mladí lidé s vysokoškolským vzděláním dominantně preferují stejně vzdělaného partnera nebo partnerku [Katrňák et.al. 2010: 55], tak participanty i participantky nevidí nutnost v tom, aby jejich protějšek měl vysokoškolské vzdělání. Otázkou je pak spíše to, zda skutečně jednou budou kohabítovat či vstoupí do manželství s někým, kdo má nižší stupeň vzdělání než oni.

Lidé navazují kratší či delší známosti, které mohou pokládat za více či méně závazné. V rámci rozhovorů jsem se tedy ptala na preferenci typu závazku a také na to, co pro ně daný závazek znamená.

„Do budoucna určitě dlouhodobý vztah, ale momentálně se v tomhle věku nechci zavazovat k něčemu delšímu.“ (Jan)

Všichni, kromě jednoho, chtějí či mají vážný vztah. Částečnou výjimkou je pouze Jan, který v tuto chvíli preferuje spíše nezávazný vztah, ale, jak je patrné z jeho výpovědi, v budoucnu počítá stejně jako ostatní s tím, že naváže vážný vztah. Definice vážného vztahu se u participantů liší, avšak shodují se především v tom, že to musí být nějakou dobu trvající vztah, kdy spolu pár plánuje budoucnost. Vzájemné vyjadřování společné budoucnosti a soudržnosti dávají jedinci pocit, že tomuto vztahu může důvěřovat a má smysl v něm setrvávat.

Ovšem to, co musí takový druh vztahu v sobě zahrnovat, není jen o společném plánování budoucnosti. Participanty si uvědomují důležitost lásky. Láska a sdílená intimita jsou podle Katrňáka základním stavebním kamenem partnerství a manželství [Katrňák 2008].

„Tak ta (láska) je důležitá asi v tom vztahu, být spolu, když se nebudeme mít rádi, proč by jsme spolu byli teda.“ (Michal)

Křehkost vztahů se ukazuje jako reálná právě v kontextu lásky. „Proměnou jádra partnerských vztahů je nabourána jejich moderní

podoba. Tím, že partnerské vztahy nejsou budovány na společně sdílené intimitě, stávají se křehčí a přechodnější. Na druhé straně ovšem vedou k mnohem větší partnerské toleranci, respektu a vzájemnému uznání. V těchto vztazích zamilování nahrazuje milostný cit, o němž se mezi partnery již tolik nehovoří.“ [Katrňák 2000: 314]

„Ze začátku je to jen ta zamilovanost. Ti dva jsou rádi, že se vidí, ale postupně poznávají svoje hodnoty a měli by je umět ocenit, takže by se to možná mělo měnit v nějakou vzájemnou úctu, která vede přes vzájemný poznání, a pokavaď k něčemu takovému nedojde, tak si myslím, že nemá cenu, aby ti dva byli spolu, protože ta zamilovanost, která ten vztah často ze začátku drží, nevydrží pořád stejná.“ (Jitka)

Změny charakteru lásky si uvědomují i participantí. Jitka charakterizuje počátek vztahu jako období zamilovanosti, která se postupně proměňuje. Může se přetvořit v určité hlubší pouto mezi partnery, ale také může zmizet. Tato skutečnost se často realizuje v podobě rozchodů či rozvodů, kdy partneři zjistí, že už nemají důvod, proč spolu být. Pokud stojí vztah tedy jen na proměnlivé lásce mezi dvěma individui s vlastními tužbami, stává se tento vztah křehkým. O vlastním osudu si dnes rozhodují sami sociální aktéři. V současné době převládá hodnotový systém, vyzdvihující autonomii a snižující hodnotu materiálního a symbolického dědictví [Singly 1999: 88]. Střet mezi vlastními autonomními cíli a potřebou láskyplného vztahu přispívá k nejistotám, které ve společnosti panují.

Na jednu stranu všichni konverzační partneři a partnerky předpokládají, že by ve vztahu měla být láska, ale na druhou stranu si uvědomují i nutnost materiálního zajištění pro fungování partnerství. Toto materiální zajištění spojují vysokoškolští studenti a studentky s finančním zabezpečením sebe sama. Především ženy zdůrazňovaly důležitost toho, aby měly vlastní příjem a samy se zajistily. Tato skutečnost souvisí s vlnou emancipace žen na trhu práce, kdy se zdá, že vysokoškolačky více důvěřují ve svou finanční soběstačnost [Hamplová 2000: 73]. Jiným

aspektem je materiální zajištění domácnosti. Aby se totiž vztah mohl v budoucnosti dále vyvíjet, potřebují mít partneři, kde spolu žít.

4.2 Názory na manželství a jiná partnerská uspořádání

V této podkapitole se nejprve zaměřím na vývoj vztahu mladých lidí. Dále se budu zabývat tím, jakou pozici v tomto vývoji má manželství. Proměňují se vztahy i to, jak je na ně nahlíženo. Instituce manželství také prochází změnami, proto zde budu reflektovat také to, jakým způsobem sami aktéři vnímají proměnu této instituce.

Mladí lidé rozčleňují vývoj vážného vztahu do několika fází. Nejprve je dle nich nutné, aby spolu dva jedinci nějakou dobu chodili a následně, když chtějí, aby jejich vztah pokročil dál, tak by spolu měli začít bydlet. Nutnost této fáze vidí Petra (a nejenom ona) například v tom, že se ti lidé začnou poznávat i se svými nedostatky, a teprve tehdy zjišťují, zda jsou schopni spolu žít. Když si partneři rozumí i nadále, vyvstává otázka případné svatby a následně dětí. Než se však dostaneme k názorům na manželství a rodičovství, můžeme si všimnout individualistických tendencí, které Jan vyjadřuje ve své výpovědi.

„Ale určitě i ten dlouhodobý by neměl být ze začátku rigidní. Měl by být i veselejší, volnější. Když jsou prostě lidi spolu, tak nechávat si jistou míru individuality. No a jak by se vyvíjel, těžko to rozfázuju. (...) Tak po nějaký době společný bydlení, když začnou vyžadovat ten vztah, že jim třeba nestačí se vidět tři hodiny denně.“ (Jan)

Názor Jana ukazuje to, že i ve vztahu působí autonomní tendence jednotlivců. I přesto, že například podle Jakuba vážný vztah začíná v době, kdy se z „Já“ stane „My“, pořád to slovo „My“ obsahuje dva samostatně uvažující jedince, kteří mají své představy, názory a zájmy, které se mohou spolu více či méně slučovat.

Manželství se zdá být pro mladé lidi stále správným východiskem vážného vztahu. Kromě jediné výjimky konverzační partneři a partnerky nezamítají ale ani alternativní možnost, kterou by pro ně mohlo být společné soužití. Pluralizace názorů a voleb dává prostor jedinci k jeho

individualizaci [Bauman 2004]. V souladu s procesem individualizace, kdy se rozšiřují možnosti forem partnerských vztahů, participanti ukazují tu možnost neustálého vyjednávání v rámci vztahů. Takže přestože preferují manželství, jsou ochotni uvažovat i alternativách, jako je kohabitace. Ovšem navzdory procesu individualizace stále převažuje představa manželského svazku jako důležitá součást jejich životní biografie.

„...tak jako já bych třeba jednou to manželství chtěla ale zatím takhle na to jako nemyslim a...samozřejmě u všech to k tomu nevede a není to potřeba ale tak...asi bych ho chtěla ale i kdyby to manželství nebylo, tak prostě i nějaký to společný soužití, to je taky směřování vztahu.“ (Jitka)

Instituce manželství se stejně jako společnost v průběhu dějin proměňuje. Lidé na ni dnes nahlíží jinak, než tomu bylo dříve. Manželství bylo institucí, která byla samozřejmou součástí „normálního života“ [Katrňák 2010: 24]. I v této práci se ukazuje, že tomu tak stále do jisté míry je. Ovšem mladí lidé si dnes více uvědomují, že svatba není nutnou podmínkou partnerského života. Význam manželství se přesunul jinam. „Manželství není chápáno jako prostředek přenosu rodinné tradice, majetku a postavení rodiny, ale jako individuální rozhodnutí dvou lidí, kteří takto založí novou rodinu a konstruují novou rodinnou formu, u níž není očekávána kontinuita.“ [Katrňák et. al. 2010: 22]

„Myslím, že naši rodiče považovali sňatek za něco nutného. Byla to i doba, která říkala, že kdo není ženatý/vdaná do 25, tak je ztracený případ, a proto se všichni strašně hrnuli do manželství a brali to jako nutnost zpečetit svůj vztah s někým, i v případě narození dítěte. Dnes si myslím, že to lidé berou spíš jako něco symbolického spíš než nutnost. (...) I v dnešní době jsou ale i věřící mladí, kteří vidí manželství jako nutnost. Většina ale podle mě si dokáže například představit život bez svatby než bez dětí, práce atd.“ (Petra)

Tato citace reflektuje to, jak se podle dnešní generace vysokoškoláků proměnil náhled na manželství oproti generaci jejich rodičů. Manželství bylo podle participantů vnímáno jako nutnost pro potvrzení vzájemného vztahu dvou lidí. Také můžeme ve výpovědi vyčíst, že si mladí lidé uvědomují, že se věk vstupu do manželství posunul do vyšší hranice, což je samozřejmě dáno jejich orientací na studium a

následně práci, jak již bylo zmíněno v první části analytické kapitoly. Podle vyjádření vysokoškoláků a vysokoškolaček je věk vstupu do manželství pro ženy nižší než pro muže. Tuto skutečnost můžeme interpretovat jednak tím, že muži preferují mladší ženy, což například Jarda vysvětluje tím, že by partnerka neměla být více vospělá než on, aby si více rozuměli. Dále to však může odkazovat také k biologickým procesům, kterými prochází ženy. Biologickou reprodukci žen si dávají lidé do souvislosti s tím, že je omezena počtem vajíček, ze kterých mohou vzniknout případní potomci. Odkládání těchto závažných životních kroků má horní hranici, vymezenou především věkem, který je přijatelný pro narození dítěte [Kučera 2000b: 61]. Z tohoto důvodu participanti předpokládají, že by ženy měly vstoupit do manželství v nižším věku než muži, aby i následné otěhotnění bylo realizováno v době, kdy žena může vajíčku a plodu zajistit ve svém těle nerizikový vývoj. Tuto skutečnost ilustruje Simona, která má představu, že bude mít dvě děti, kdy první chce mít ideálně kolem 25 roku či déle, ale rozhodně nechce přesáhnout 30 let. Toto odůvodňuje právě tím, že nechce mít rizikové těhotenství jako některé ženy z jejího okolí, které dítě příliš odkládaly. Ovšem když nad tímto přemýšlíme hlouběji, uvědomujeme si, že těhotenství bez rizika nemusí být nikdy. Přesto však tento typ uvažování převažuje i u vysokoškolsky vzdělaných lidí.

V poslední větě citace Petry se opět promítá skutečnost toho, že svatba není dnes nutnou součástí života mladých lidí. Naopak podle výpovědi Petry jsou dnes hodnotové preference orientovány především k práci a dětem. V práci se totiž lidé mohou individuálně realizovat a následné finanční ohodnocení jim umožňuje si vyplňovat své individuální touhy. Hodnotu dětí pro dnešní mladé lidi více přiblížím až na závěr analytické části práce.

Bez rozdílu partnerského stavu participujících, tedy bez ohledu na to, zda jsou zadaní/é či nezadaní/é, si nedokáží tito mladí lidé představit, že by jednou neměli trvalého partnera či partnerku. Pod singles si představují lidi, kteří stejně dříve nebo později pravděpodobně dospějí do

životní fáze, ve které si najdou trvalého partnera či partnerku. Především se však k této otázce vztahovali tak, že je to věc těch lidí, kteří se rozhodnou být single, což opět může poukazovat na to, že je tu mnoho možností a že to, jaký život povedou, je jen na individuálním rozhodnutí jedinců.

Pokud shrnu svá zjištění z této části výzkumu, tak se v názorech na manželství neliší představy mužů a žen. Všichni předpokládají, že jejich současný či budoucí vztah, který berou či budou brát jako vážný, by se měl vyvinout směrem k manželství. Ale uvědomují si to, že dnešní společnost se nějakým způsobem proměnila, a proto není manželství jedinou možnou cestou, kterou by se mohl jejich život ubírat. Výrazné rozdílnosti v názorech mezi studenty a studentkami se ukazují, až v představách konkrétní realizace společné domácnosti a rozdělení rolí v rodině.

4.3 Forma rodinného uspořádání

V této části naváží na představy vysokoškolských studentů a studentek ohledně partnerského uspořádání. Nejprve se zaměřím na to, jak by měla vypadat jejich rodina, a následně ukáži jejich konkrétní představy o rozdělení rolí v rodině. Do této chvíle se názory mužů a žen příliš nelišily, ale tato podkapitola ukáže markantnější distinkce v představách mladých lidí ohledně jejich budoucího vztahu.

Jednou ze základních institucí, garantující sociální a kulturní soudržnost, je rodina. Tato instituce tradičně zajišťovala strukturaci soukromého života jednotlivců a byla základním kamenem sociálního řádu a společenské reprodukce. Stejně jako mezilidské vztahy prochází i rodina a její uspořádání v České republice a v ostatních modernizovaných společnostech změnami [Dudová, Vohlídalová 2005]. Párová rodina vzniká uzavřením sňatku muže a ženy [Možný 2002: 99]. Manželství je prvním krokem páru do rodiny.

„Normální rodinu vidím, ženskou, chlapa a ty děti. (...) Jo, zrovna ta svatba si myslím, že není taková ta podmínka, kdyby nechtěl děti nebo takhle, tak jako bych to vzala jako problém, protože já jako děti chci mít. (...) Pak jako já nevím plánování společný budoucnosti třeba v podobě dětí, svatby a podobně. Tak jako u toho vážného vztahu mi to přijde tak jako logické postup, tak jako pak už je jenom na každém, jako zvážit, jestli chce první děti a pak svatbu nebo prostě, myslím si, že tak by to mělo fungovat.“ (Petra)

Přestože podle participujících rodina nemusí vzniknout jen manželským svazkem, tak ale předpokládají, že by to v jejich životě tak mělo být. Kromě manželského páru, z analýzy rozhovorů vyplývá, že do správné rodiny patří i děti. Převažuje tedy stále představa nukleárního typu rodiny, která se však skládá z několika individuí, která v rámci rodiny naplňují vlastní potřeby, a je založena na společném sdílení emocí. Cílem takové rodiny je umožnit individualizaci všem svým členům. A z těchto individualizačních tendencí a zároveň ze vzájemného citového pouta vyplývá nestabilita dnešní rodiny [Dudová, Vohlídalová 2005].

„Z hlediska vztahů mezi pohlavími je druhá fáze současné rodiny charakterizována třemi rysy: citelným snížením objektivní závislosti ženy na muži, přetrváváním dělby profesních a domácích činností podle pohlaví a zvýšením pocitu unikání této diferenciace podle pohlaví díky kompromisům mezi manželi.“ [Singly 1999: 111] Tyto tři rysy se objevují i v představách o budoucnosti u mladých lidí. V názorech mých participantů a participantek se projevuje to, že nedílnou součástí biografie ženy je dnes určitá doba strávená na pracovním trhu. Tento názor je vidět nejlépe na příkladu Jardy, který zastává tradiční patriarchální představu muže jako živitele, kdy muže kategorizuje do sféry „venku“ a ženy „uvnitř“.

„No já bych měl tu rodinu žít, takže spíš...bych měl já být ten, co bude, co bude víc jako venku, když to tak řeknu...ta žena bude uvnitř. Většinu času, samozřejmě, ne tak jak to bylo někdy dvě generace zpátky, když to vezmu, kdy vlastně ženy, ženy nevydělávaly, tak jako to ne, to už dneska nejde.“ (Jarda)

Ve výpovědi Jardy „venek“ symbolizuje právě pracovní trh, zatímco „vnitřek“ oblast domácnosti. Přesto si uvědomuje, že ta žena dnes není

jen v té oblasti „uvnitř“, ale také „venku“, kdy i ženy participují na pracovním trhu a tedy vydělávají peníze. Takže muž již není jediný bezvýhradný živitel rodiny. Přesto Jarda zdůrazňuje, že on by měl být tím, kdo primárně finančně zajišťuje tu rodinu. V našich představách stále přetrvává na jedné straně obraz muže živitele a na druhé straně ženy, starající se o domácnost a děti [Chludilová 2003]. Tyto stereotypy usnadňují (automatizují, urychlují) orientaci člověka v každodenním životě. Jsou totiž hluboce zakořeněné ve struktuře společnosti [Hašková 2004]. Na jedné straně tedy tyto genderové stereotypy lidem usnadňují každodenní rozhodování v různých životních situacích, ale na druhou stranu slouží k reprodukci nerovností mezi ženami a muži.

„Myslím, že bysme měli oba třeba vydělávat. Nechávat to vydělávání jenom na chlapovi, to asi ne. Takže oba vydělávat. Mít prostě peníze na tu domácnost a mít prostě svoje peníze naspořený, víš prostě když si třeba budu chtít koupit něco hezkýho na sebe, tak abych ty peníze měla, tak abych si neřikala o ty peníze jemu. A ty domácí práce? Vařit budu třeba já, ale fakt nechci dělat služku. Tak když si třeba udělá bordel, tak aby třeba uklízel. Víš tak jako souhru. Třeba já uvařím a on umeje nádobí. Tak abych nepracovala doma jenom já.“
(Miriam)

Ženy byly v otázce finančního zajištění rodiny více rovnostářské. Uvádím zde příklad Miriam, která předpokládá, že by se měla se svým partnerem rovnoměrně podílet na vydělávání peněz. Tato skutečnost pak naznačuje, že předpokládá, že bude participovat na pracovním trhu stejně jako její přítel. Její odůvodnění se shoduje s důvody, které uvedly i ostatní participantky. Tímto důvodem je především jistá finanční nezávislost na partnerovi, což nás opět odkazuje k individualistickým tendencím mladých lidí. Miriam odděluje peníze na domácnost a peníze pro svou potřebu, tím ukazuje to, že v domácnosti jsou ty členové rodiny, se kterými má vztah a o které se chce starat. Na druhou stranu, jak jsem již zmínila, je tu její vlastní potřeba naplňovat si své tužby nezávislé na partnerských a rodinných vztazích. Jak zmiňuje Radka Dudová a Marta Vohlídalová, toto jsou přesně ty ne zcela kompatibilní oblasti zájmů, které vedou k nestabilitě rodiny [Dudová, Vohlídalová 2005].

Miriam se dále zmiňuje o rozdělení rolí v domácnosti, kde opět ukazuje větší tendence k rovnému rozdělení prací. Většina participantek má stejnou vizi o rovném přístupu k dělení rolí v domácnosti. Zatímco muži mají představy, které více rozdělují určité druhy práce na ty, které by měl dělat muž, a na ty, které by měla vykonávat žena.

„Kdybych třeba osobně pracoval na té kariéře a byl v 10 hodin v práci nebo třeba i víc, abych ji ze začátku nastartoval, tak určitě nechci přijít domů s tím, že na mě čeká ještě nádobí, to určitě ne. Když je to v nějaký rozumný míře, když se ty lidi střídají, tak proč ne. Ale zase jsou práce, který jsou ryze ženský a ryze mužský. Třeba žehlení, praní a ryze chlapský to je opravování si všeho, sekání, oprava na autě a takovýhle.“ (Jan)

Muži více oddělují ženskou a mužskou práci v domácnosti. Oblast, ve které se ukázalo, že jsou pro určité prostřídání se s partnerkou je vaření. Ale žehlení a praní je většinou pokládáno za ryze ženskou práci. Realita bývá více podobná představám mužů, kdy ženy vykonávají většinu domácích prací. „Muži se sice nejčastěji spoléhají na partnerskou dohodu o dělbě práce, ale ženy, pro něž taková dohoda znamená většinou převzetí většiny pečovatelské práce, zdůrazňují jako důležitou i pomoc vně rodiny – na pracovišti anebo v podobě institucí péče o závislé členy rodiny.“ [Křížková 2007: 66] I rovnostářské ženy tedy ve skutečnosti zajišťují domácí práce mnohem více než muži a je velký rozdíl mezi proklamovanou normou rovnostářského rozdělení úkolů na začátku svazku a aplikováním této normy po nějaké době společného soužití [Singly 1999: 109]. Nesmíme opomenout, že do domácích prací se započítávají i opravářské práce. V tomto případě se však vůbec genderově neliší představa toho, kdo bude tyto činnosti dělat. U studentů i studentek je to doména především mužů.

Industriální společnost stojí na genderové dělbě práce. Od jednoho z partnerů se očekává aktivita a mobilita a od druhého obětování svých vlastních zájmů ostatním, neplacená práce a závislost [Beck, Beck-Gernsheim 2008: 6-7]. Když se ženy dostávají na pracovní trh, tak se snaží prosazovat na poli práce, ale zároveň jim zůstává na starost oblast

domácnosti. Skloubení práce a rodiny se tak zdá být problematika především žen. Přesto jsem se na možnosti propojení těchto dvou sfér ptala i mužů, kteří si ve svých odpovědích uvědomují, že to může být pro ženy obtížné. Slovy Jana ta struktura pracovního trhu není pro ženy dobře nastavená. V jejich názorech se však neukázalo, že by přemýšleli o tom, že by se svým partnerkám pokusili tuto situaci nějakým způsobem ulehčit. Podle mužů není pro ně samotné tak velkým problémem tyto oblasti skloubit, což můžeme vysvětlit právě tím, že nemají hlavní zodpovědnost za chod domácnosti a péči o další členy rodiny jako ženy. Participantky na druhou stranu ví, že toto propojení práce a rodiny může být do jisté míry obtížné, ale přesto dle jejich mínění, lze tyto sféry skloubit.

„Myslím si, že to lze soudit jen skrze konkrétní příklad. Každá práce vyžaduje určitou míru náročnosti. Člověk, který aspiruje na dobře placená místa bude asi těžko kloubit rodinu a práci v případě, že nemá druhého partnera, který by byl schopný a ochotný zastoupit ho. Stejně tak záleží na přístupu zaměstnavatele, někteří zaměstnavatelé vytváří školky pro děti svých zaměstnanců. Podle mě lze, s menší nebo větší mírou kompromisů, obě tyto oblasti poměrně dobře skloubit.“ (Petra)

Podle Petry je zde řada faktorů, které to ženám znesnadňují či ulehčují. Svou roli pak hraje to, zda má žena partnera, který je ochoten pomoci z domácností. Marie v kontextu této otázky dávala příklad matek samoživitelek, které bez přítomnosti muže, musí všechno zvládnout samy. A vzhledem k vlastním zkušenostem z okolí, ve kterém zná matky samoživitelky, je přesvědčená o tom, že to není tak velký problém sladit rodinu a práci.

Nukleární rodina s dětmi je pro dnešní vysokoškoláky a vysokoškolačky jednou ze základních představ, která se týká jejich budoucnosti. Tak by podle nich měla vypadat za nějaký čas i jejich rodina. V této podkapitole jsem se snažila ukázat, jak budou vypadat vztahy mezi partnery v rodinném uspořádání, tedy jak by měly být rozděleny role v domácnosti. Mezi představami žen a mužů se v této oblasti však ukazuje jistý rozpor, kdy muži zde zastávají spíše tradiční

patriarchální rozdělení rolí, kdežto ženy si představují rozčlenění domácích prací o něco více rovnostářské. Na závěr jsem se pak pokusila shrnout pohledy studentů a studentek na skloubení práce a rodiny, jelikož vzhledem k rozdělení rolí na poli domácnosti se může promítat skutečnost, že ženy počítají s tím, že budou jednou pracovat. Ale vzhledem k tomu, že stále zřejmě přetrvává představa, že žena se má starat i o rodinu a domácnost, a zároveň chce pracovat, musí tyto sféry určitým způsobem sladit. U mladých lidí tak podle rozhovorů existuje povědomí o možných problémech při snaze tyto dvě oblasti skloubit, ale zároveň předpokládají, že toho lze s určitou mírou kompromisů dosáhnout.

4.4 Role dítěte v představách mladé generace

V této poslední části analýzy se zaměřím nejprve na to, jakou roli hraje dítě v představách mladé generace. Zde jsem se ptala participujících na to, zda chtějí či nechtějí mít děti a zda si dokáží vůbec představit, co by dělali, kdyby je mít nemohli. Z odpovědí na tyto otázky lze následně vyčíst, zda jsou děti důležitou součástí budoucího života vysokoškoláků a vysokoškolaček. Závěrem představím názory studentů a studentek, které se točí kolem otázek mateřské či rodičovské dovolené.

„Rodičovství je v soudobé české společnosti, i přes výrazný růst podílu mladých bezdětných v populaci, považováno za jednu ze základních komponent identity dospělého člověka, a znamená tak silnou sociální normu. Rodičovství může být dokonce chápáno jako nezbytná součást naplnění lidského života, případně i jako jeho poslání.“ [Hašková 2009: 109-110] Děti nejsou již vnímány jako případný nositel dědictví, ale jako samostatná osobnost, která má své potřeby a tužby [Singly 1999: 24]. Hodnota dítěte se ukazuje jako větší, než je hodnota manželského svazku. Vývoj vztahu mladých lidí by měl přes společné bydlení, popřípadě svatbu, směřovat právě k dětem. Některé ženy a i někteří muži si dokáží dokonce představit, že by jednou měli děti i bez partnera či partnerky. Všichni z mého výzkumného vzorku jednou chtějí ve svém

životě dítě. Z těchto představ můžeme tedy předpokládat to, že dítě je pro mladé lidi skutečně důležitou součástí života.

„Vážný vztah by měl být jednou naplněn téma dětma. Bez nich by to nebyla pořádná rodina. Já nevím, dítě chci, protože to dává tomu životu nějaký smysl. Myslím, že ten pohled a úsměv dítěte stojí asi za všechno na světě. Mě vždycky potěší, když se na mě nějaký dítě usměje. To dítě navíc neumí lhát, takže prostě víš, že tě miluje.“ (Simona)

Podle Miriam důvodem může být to, že lidé chtějí, aby někdo pokračoval v rodové linii, také aby tu po sobě lidé něco zanechali. Simona k tomuto přidává také to, že dítě naplňuje život lidí. Je tu určitá reciprocita vztahu mezi dítětem a rodičem, kdy rodič dá dítěti život a pečuje o něj, a zároveň dítě oplácí bezvýhradnou láskou. Dítě zajišťuje rodičům emocionální uspokojení a dává jejich životu smysl v době, kdy jsou jejich životy naplněné nejistotami a pocitem vykořenění [Beck, Beck-Gernsheim 2008].

„Určitě s nima chci mít vztah, proto jsem je měl, to bych je nemusel mít vůbec. Ta role, asi opora, kdyby měli nějaký problém, tak aby přišli. Jako udělal bych si čas na děti, zas to nechci mít, já mám děti a vídám je na jejich narozeninách, to ne. Určitě bych s nima chtěl trávit, co nejvíc času, kdyby mi to práce dovolila. Ale určitě si myslím, že i ten otec patří do toho světa těch dětí, stejně jako matka. Tu péči o ty děti by měli mít asi srovnatelnou.“ (Jan)

Vysokou hodnotu dítěti nepřikládají jen ženy, i muži si uvědomují vlastní potřebu sdílet svůj čas se svými dětmi. V rozdělení péče o dítě se ženy i muži vyjadřují ve smyslu rovného rozdělení činností. Jan si se svými dětmi chce vybudovat vztah a chce se o ně starat. Ovšem Jan zároveň, podobně jako všichni muži ze vzorku, ukazuje, že trávení času s dětmi je u mužů jiné než u žen. Jeho informování o tom, že by sice chtěl s dětmi trávit čas, ale zároveň jen pokud by mu to práce dovolila, odkazuje k tomu, co již bylo zmíněno výše. A to k tomu, že muž je pořád vnímán jako hlavní živitel rodiny. Matka je stále považována za tvůrkyni citového zázemí v rodině a osobu pečující o druhé. Muži by se však podle názorů většiny lidí měli více angažovat v pečování o děti [Maříková 2006: 145].

Dvě děti se zdají být pro muže i pro ženy ideálním počtem budoucích dětí. Panuje tedy stále dvoudětný model rodiny [Katrňák et. al. 2010]. Převažuje představa kombinace obou pohlaví dětí. Přestože podle výzkumu Marie Přidalové bezdětní muži častěji preferují chlapce [Přidalová 2009], tak naopak značná část studentů se vyjádřila tak, že by raději chtěli holku. Důvodem toho je například to, že si někteří z nich již vyzkoušeli péči o mladší sestru, a tak ví, co je čeká. Podle Jana je pak důvodem to, že dle jeho mínění s dcerou bude mít bližší vztah, jelikož předpokládá, že se o dívku musí více starat, což může opět odkazovat k určitým stereotypním představám o ženách, kdy jsou dívky slabší a musí se tudíž ochraňovat.

Hodnota dítěte pro muže je vysoká především v případě, že je s nimi pokrevně příbuzné. Muži jsou totiž daleko méně ochotni se starat o dítě, které není biologicky jejich. Pro část mužů z výzkumného vzorku je tak adopce nepřijatelná. Stejně tak jako ve výzkumu Lenky Slepíčkové se ukazuje, že někteří muži by raději neměli dítě vůbec, než by se starali o „cizí“ [Slepíčková 2009]. Ovšem někteří ze studentů uvedli, že by byli ochotni přistoupit na adopci. Zatímco muži se rozdělili do dvou protichůdných skupin, ženy uvedly, že adopce by pro ně nebyla problémem. Když by nemohly mít s partnerem dítě, byly by ochotné podstoupit alternativní možnosti, jako je umělé oplodnění či právě zmíněná adopce. Tato skutečnost může naznačovat to, že pro ženy je dítě v životě o něco více důležité než pro některé muže.

Vlna emancipace přispěla k tomu, že ženy mohou dosahovat stejného vzdělání jako muži a mohou participovat na pracovním trhu. S tím ovšem přichází uvědomění si žen, jaká je jejich situace, kdy očekávají větší rovnost v povolání a v rodině, ale jejich očekávání naráží na protichůdné tendence na trhu práce a v chování mužů [Beck 2005]. Ženy dnes nemusí nutně být ty, které půjdou na mateřskou dovolenou a budou se starat a vychovávat děti. „V případě dvoukariérových partnerství jsou „náklady“ na děti vyšší než v ostatních partnerstvích, protože jeden z rodičů (v naprosté většině případů matka) přichází během péče o dítě o

mzdu, kterou by pobíral, kdyby nebyl s dítětem doma, a také ztrácí čas, který by mohl věnovat rozvíjení své kariéry a z ní plynoucí budoucí mzdy. Péče o malé děti totiž vede ke stagnaci jak profesního růstu, tak mzdy.“ [Hašková 2009: 87]

„Ale já si furt myslím, že v tý roli postarat se o tu domácnost má chlap prim, on má tu rodinu živit. (...) Tím nepopírám, že by se ten chlap nemohl o to dítě postarat na tý mateřský, to určitě může, ale ta role mateřský dovolený, ne tátovský, je pro mě normální. Asi určitě bych nebyl na mateřský.“ (Jan)

V mém výzkumu se ukazuje především rozdíl pohledu na rodičovskou dovolenou mezi muži a ženami. Zatímco ženy preferují rovnost i ve výchově dětí, muži spíše stále lpí na patriarchálně určeném vzorci, že výchova dětí stejně jako domácnost je doménou žen. Tuto představu má i Jan, který si nedokáže představit, že by jednou šel na rodičovskou dovolenou, ale na druhou stranu ve své výpovědi předpokládá, že i muž je schopen se o dítě postarat.

Konverzační partnerky by spíše preferovaly to, aby se i muži podíleli na výchově dětí, ovšem jejich představy bojují s tím, že v realitě se neseťkávají v této oblasti s rovností, a proto ve skutečnosti nepředpokládají, že by došlo k tomu, že by jejich budoucí muž či partner šel na rodičovskou dovolenou. Možnost rodičovské dovolené vidí spíše jako domluvu mezi partnery, která se může odehrát jen za určitých podmínek. „Tam, kde je pozice partnerů víceméně srovnatelná, se dá usuzovat, že se rozhodují rovněž podle toho, pro koho je v dané chvíli situace „zůstat doma s dítětem“ méně výhodná (z hlediska udržení si pracovního místa či pozice, případně získání místa nového) možná častěji než jen „ryze“ podle „vnitřní“ motivace a odhodlání mužů samých.“ [Maříková 2004: 9] Většina mužů je pořád zastáncem biologické předurčenosti ženy k tomu, aby se starala a vychovávala dítě. Přesto část mužů je ochotna za určitých podmínek přistoupit na to, že by šla na rodičovskou dovolenou. Možným důvodem pro participaci těchto mladých mužů na rodičovské dovolené může být vyšší finanční příjem ze zaměstnání ženy.

„Taky myslím, že podle práce, když třeba má žena hodnotnější nebo lepší práci než muž, tak si myslím, že by moh svolit ten muž. Měl by si to určitě taky zkusit, myslím, že každej muž by si to měl zkusit, jak je to těžký, protože většinou řeknou, si doma, tak to není žádná práce, máš jenom to dítě. Já si myslím, že je to kolikrát horší starat se o to dítě, než chodit do práce. (...) Tak já si myslím, že když přijde ta žena z práce večer, tak má ještě dostatek času se mu (dítěti) věnovat.“ (Zdeňka)

Zdeňka ukazuje nejenom důvod vyjednávání účasti muže na rodičovské dovolené, ale zdůrazňuje i skutečnost neohodnocení práce v domácnosti a péče o dítě. Přesto bychom si měli uvědomovat důležitost této neplacené práce v domácnosti pro celou společnost [Uhde 2009]. Zdeňka také poukazuje na to, že dítě by tím, že ta matka pracuje a nevěnuje se mu celý den, nebude strádat, jelikož o něj může pečovat, když přijde z práce. Tak dítě i matka zůstávají spolu v kontaktu a mohou vzájemně naplňovat svůj vztah.

V kontextu proměny rodiny v rámci individualizačních tendencí je dítě vysoce ceněné. Tato podkapitola shrnula představy studentů a studentek vysoké školy ohledně dětí. Všichni předpokládají, že jednou budou děti chtít. V situaci, kdy už by teoreticky dítě měli, uvažují o rozdělení rolí v péči o děti na jednu stranu rovnostářsky, ale na druhou stranu stále genderově stereotypně. Tato druhá strana se týká právě toho, kdo by měl z partnerů trávit čas na rodičovské dovolené. Zde se stále částečně promítají patriarchální představy o postavení ženy a muže ve společnosti. I v této části se však promítají individualistické tendence mladých lidí, kteří se snaží naplňovat své životní priority. Ženy zastávají ve většině otázek rovnější přístup dělby všeho mezi muže a ženy, jelikož to jim umožňuje aktivní participaci na pracovním trhu. Tak mají ženy možnost se realizovat skrze práci, ale i skrze vlastní rodinu. Muži si své individuální naplnění drží stále skrze svou práci a relativní volnost, co se týče jejich menší participace a menší zodpovědnosti za domácí práce a péči o děti. Částečnou emancipaci mužů můžeme spatřovat například v tom, že jsou dnes za určitých podmínek ochotni přistoupit na to, že by

šli na rodičovskou dovolenou. Stále však musíme mít na paměti, že je to jen za určitých podmínek, čili ne zcela dobrovolně.

5 ZÁVĚR

Tato práce se soustředila na zmapování představ vysokoškolských studentů a studentek ohledně jejich současných a budoucích vztahů. Participanti a participantky své životní priority směřují především k dokončení studia a následně k nalezení vhodného povolání. Další prioritou, která přichází na řadu je rodina. Studium ani práce nebrání však tomu, aby studenti a studentky navazovali známosti a vztahy. Mladí lidé ve svém životě preferují především vážný vztah, který je založen na vzájemné lásce a důvěře. Ve vztazích by dle jejich mínění měli mít určitý svobodný prostor, ve kterém se mohou realizovat sami pro sebe. Nenaplnění těchto individuálních potřeb, může vést až k rozpadu vztahu.

Studentky přikládají větší důležitost jejich participaci na trhu práce. Na rozdíl od mužů, u kterých se to bere jako samozřejmost, především ve vztahu k jejich roli živitele. To, že se ženy účastní pracovního procesu, jim umožňuje naplňovat své touhy a navíc získávají vlastní nezávislost, ať už na rodičích či partnerovi. Tyto individualistické tendence žen se projevují i ve struktuře pracovního trhu. Studenti nahlíží na ženy primárně jako na ty, které se mají starat o rodinu a domácnost.

Vývoj vztahu těchto mladých lidí by měl ideálně vyúšťovat v manželský svazek, přesto si všichni uvědomují, že tomu tak být nemusí. Nesezdané soužití je pro participující jedinou možnou alternativou k manželství. Existenci možnosti žití v oddělené domácnosti nebrali vůbec v potaz, pravděpodobně také pro to, že součástí vývoje vztahu je období, kdy spolu dva žijí, aby se lépe poznali a aby zjistili, zda našli vhodný protějšek. Singles pro ně také není preferovaná partnerská strategie. Pokud shrnu celý ideální vývoj vztahu podle všech participujících, tak by se vážný vztah měl tedy přes dobu společného soužití přesunout do manželské fáze. Následně by si měl pár pořídit děti a tak založit rodinu.

Pro konverzační partnery a partnerky byla otázka pořízení si dítěte záležitostí vzdálené budoucnosti, přesto však všichni ve svých výpovědích ukázali, že mají celkem jasnou představu o tom, co nastane,

až budou mít děti. Mají konkrétní představy o počtu a pohlaví dítěte. Někteří dokonce mají již vymyšlená jména. Je tedy jasné, že tito mladí lidé chtějí mít jednu děti. Touha po dítěti je spojována s naplněním života a někteří shodně s Ulrichem Beckem a Elizabeth Beck-Gernsheim předpokládají, že dítě jim poskytne zpětnou emocionální náklonnost a sebenaplnění [Beck, Beck-Gernsheim 2008]. Láska je pro mladé lidi ve vztazích s partnerem a s dětmi velice důležitá.

Gendrovanost názorů mužů a žen se ukázala být viditelnější v případě, kdy se studující vztahovali k otázkám, týkajících se jejich představ ohledně budoucího rozdělení rolí v domácnosti a v názorech na rodičovství. Ženy mají spíše rovnostářský přístup k dělbě rolí pokud jde o domácnost, práci i péči o děti. Naproti tomu muži častěji lpí o něco více na tradiční dělbě práce, kdy muži by měli zajišťovat živitelskou úlohu a ženy by měly vykonávat domácí práce. Význam dítěte pro muže se ukazuje v představách péče o děti, jelikož všichni participant, by se rádi podíleli na výchově a starosti o děti. Chtějí s nimi mít také vzájemný vztah, který je naplní. Ale tato participace na péči o dítě funguje v představách mužů pouze do té doby, než začnou přemýšlet o své úloze v rodičovské dovolené. Zatímco ženy by upřednostňovaly, aby se muž o tuto etapu s nimi podělil, muži naopak zastávají názor, že rodičovská dovolená je spíše pro ženy. „I když zeslabuje výlučně individuální, resp. separovaný výkon rodičovských rolí u obou rodičů, matky zůstávají v porovnání s otci těmi osobami, které stále, i když v menší míře než dříve, vykonávají nejnáročnější časové aktivity a činnosti mající charakter každodenní péče.“ [Maříková 2006: 157] Důvodem pro to, aby byli muži ochotni podstoupit rodičovskou dovolenou, je nějaké logické opodstatnění, jako je například vyšší platové ohodnocení ženy. Pokud by se totiž rodině celkově vyplatilo více, aby se muž stal primárním pečovatelem, jsou muži výrazně více ochotni uvažovat o své případné participaci na rodičovské dovolené.

Tato genderovanost a stereotypnost názorů ukazuje to, že v České republice do jisté míry stále přetrvává lpění na tradičním genderovém

uspořádání společnosti. Přesto se v některých oblastech ukazuje oslabení těchto genderových stereotypů, což je spojeno především s ženskou emancipací.

Tyto představy a názory mají studenti a studentky společensko-vědních oborů Západočeské univerzity. Z jejich výpovědí je patrné působení individualizačních sil v rámci společnosti, které jedince vedou k uvědomění si sebe sama a své vlastní hodnoty. Jedinec má právo svobodně rozhodovat o svém životě, přičemž jeho či její individuální svoboda může být kladena do kontrastu se společenskými požadavky či předurčeními [Zábrodská 2009: 104]. Tito jedinci pak musí ve vztazích neustále vyjednávat to, jak propojit své individuální touhy a potřeby a vztahy s jinými podobně individualizovanými bytostmi. Křehkost vztahů si studentky i studenti velice dobře uvědomují, a to nejenom z mediálních informací o vysoké míře rozvodovosti, ale i z vlastních zkušeností. Přesto se snaží hledat a udržovat partnerské vztahy, které jim mohou pomoci k sebeurčení a poskytnout jim pevný bod, ze kterého mohou čelit nejistotám okolního světa.

6 POUŽITÉ ZDROJE

- Bartošová, Michaela. 2009. „Ženy po třicítce – příklad specifických reprodukčních strategií a jejich zdrojů.“ *Sociologický časopis* 45(1): 147-176.
- Bauman, Zygmunt. 2002. *Tekutá modernost*. Praha: Mladá fronta.
- Beck, Ulrich. 2005. *Riziková společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Beck, U., Beck-Gernsheim, E. 2008. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.
- Brown, L. Susan, Alan Booth. 1996. „Cohabitation versus Marriage: A Comparison of Relationship Quality.“ *Journal of Marriage and Family* 58(3): 668-678.
- Ciabattari, Teresa. 2004. „Cohabitation and Housework: The Effects of Marital Intentions.“ *Journal of Marriage and Family* 66(1): 118-125.
- Coontz, Stephanie. 2004. „The World Historical Transformation of Marriage.“ *Journal of Marriage and Family* 66 (4): 974-979.
- Dudová, Radka. 2009. „Práce jako řešení? Strategie obživy osamělých matek v ČR.“ *Sociologický časopis* 45(4): 753-784.
- Dykstra, A. Pearl, Anne-Rigt Poortman. 2010. „Economic Resources and Remaining Single: Trends Over Time.“ *European Sociological Review* 26(3): 227-290.
- Fialová, Ludmila. 2000. „Mladí lidé v rodině.“ Pp. 29-44 In Fialová, Ludmila, et. al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and self-identity : self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.
- Giddens, Anthony. 1992. *The transformation of intimacy : love, sexuality and eroticism in modern societies*. Oxford: Polity Press.

- Hamplová, Dana. 2000. „Postoje k manželství a rodičovství.“ Pp. 67-98 In Fialová, Ludmila, et. al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Haskey, John, Jane Lewis. 2006. „Living-apart-together in Britain: context and meaning.“ *International Journal of Law in Context* 2(1): 37-48.
- Hašková, Hana. 2009. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Havelková, Hana. 2004. „První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly.“ Pp. 169-183 In Valdřová, Jana Decarli (eds.). 2004. *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí.
- Katrňák, Tomáš. 2000. „Moderní partnerské vztahy a jejich proměna v době pozdní modernity“ . *Sociologický časopis* 36 (3): 307-316.
- Katrňák, Tomáš. 2001. „Strukturální příčiny poklesu sňatečnosti a nárůstu svobodných v devadesátých letech v České republice.“ *Sociologický časopis* 37(2): 225-239.
- Katrňák, Tomáš. 2008. *Spříznění volbou? : homogamie a heterogamie manželských párů v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Katrňák, Tomáš, Zdeňka Lechnerová, Petr Pakosta, Petr Fučík. 2010. *Na prahu dospělosti: Partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Praha: Dokořán.
- Kučera, Milan. 2000a. „Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy.“ Pp. 7-28 In Fialová, Ludmila, et. al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Kučera, Milan. 2000b. „Představy o postavení sňatku a narození dětí v životní dráze mladých svobodných lidí.“ Pp. 45-66 In Fialová, Ludmila, et. al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.

- Luhmann, Niklas. 2002. *Láska jako vášeň*. Praha: Prostor.
- Maříková Hana. 2004. „Rodina: proměny mateřství, otcovství a rodičovství.“ Pp. 41-50 In Valdřová, Jana Decarli (eds.). 2004. *ABC feminizmu*. Brno: Nesehnutí.
- Maříková, Hana. 2006. „Genderový aspekt rodičovství.“ In Hamplová, Dana, Petra Šalamounová, Gabriela Šamanová (eds). *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Možný, Ivo. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Křížková, Alena. 2007. „Nepříliš harmonická realita. Rodičovské kombinace práce a péče v mezích genderové struktury současné české společnosti.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 8(2): 60-67.
- Křížková, Alena, Marta Vohlídalová. 2009. „Rodiče na trhu práce: mezi prací a péčí.“ *Sociologický časopis* 45(1): 31-60.
- Potančoková, Michaela. 2009. „Nepřínosné matky? Imperativ dobré matky a participácia matiek maloletých detí na trhu práce.“ *Sociologický časopis* 45(1): 61-88.
- Rabušic, Ladislav. 2001. „Value Change and Demographic Behaviour in the Czech Republic.“ *Czech Sociological Review* 9(1): 99-122.
- Rabušic, Ladislav, Beatrice-Elena Chromková Manea. 2007. „Jednodětnost v českých rodinách. Kdo jsou ti, kdo mají nebo plánují pouze jedno dítě.“ *Sociologický časopis* 43(4): 699-719.
- Singly, Francois de. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.
- Slepičková, Lenka. 2009. „Neplodnost jeho a neplodnost její: Genderové aspekty asistované reprodukce.“ *Sociologický časopis* 45(1): 177-203.
- Strauss, Anselm, Juliet Corbinová. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Nakladatelství Albert.

- Šťastná, Anna. 2007. „Druhé dítě v rodině – preference a hodnotové orientace českých žen.“ *Sociologický časopis* 43(4): 721-745.
- Tomášek, Marcel. 2006. „Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice.“ *Sociologický časopis* 42(1): 81-105.
- Uhde, Zuzana. 2009. „K feministickému pojetí péče jako kritické kategorie sociální nerovnosti.“ *Sociologický časopis* 45(1): 9-29.
- Van de Kaa, J. Dirk. 2001. „Postmodern Fertility Preferences: From Changing Value Orientation to New Behavior.“ *Population and Development Review* 27: 290-331.
- Vymětalová, Simona. 2000. „Partnerský vztah.“ Pp. 99-133 In Fialová, Ludmila, et. al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Zábrodská, Kateřina. 2009. *Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*. Praha: Academia.

Online zdroje

- Český statistický úřad. 2011. *Ženy a muži v datech 2011*. [online] Praha: Český statistický úřad. [cit. 11.1. 2012] Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE649/\\$File/141711k1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE649/$File/141711k1.pdf)
- Chludilová, Iva. 2003. *Rozdělení rolí v rodině*. Tisková zpráva. [online] Praha: Sociologický ústav AV ČR. [cit. 18.1.2012]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=3&offset=&shw=100172>
- Dudová, Radka, Marta Vohlídalová. 2005. „Rodina a rodičovství v individualizované společnosti“. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online] 6 (1) [cit. 14.3.2011]. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/en/issue/3-volume-6-number-1-2005>
- Hašková, Hana. 2004. „Gender a domácnost – ideály, očekávání a praxe rodičů a jejich dětí.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online] 1:

16-19 [cit. 18.1.2012]. Dostupné z:
http://www.genderonline.cz/uploads/687b6aaceadfac840d24602acd0d18528c91bb8_rocnik05-1-2004.pdf

Maříková, Hana. 2004. „Kdo jsou otcové na rodičovské dovolené?“
Gender, rovné příležitosti, výzkum [online] 1: 8-10 [cit. 18.1.2012].
Dostupné z:
http://www.genderonline.cz/uploads/687b6aaceadfac840d24602acd0d18528c91bb8_rocnik05-1-2004.pdf

Přidalová, Marie. 2009. „Child Gender Preferences and the Possible Effect on Reproductive Behaviour.“ *Czech Demography* [online] 3: 112-118. [cit. 11.1.2012]. Dostupné z:
[http://www.czso.cz/eng/redakce.nsf/i/surveys_vpl3_2009/\\$File/Surveys%202009.pdf](http://www.czso.cz/eng/redakce.nsf/i/surveys_vpl3_2009/$File/Surveys%202009.pdf)

Sirovátka, Tomáš, Helena Bartáková. 2008. „Harmonizace rodiny a zaměstnání v České republice a role sociální politiky.“ Pp: 63-96 In Sirovátka, T., O. Hora (eds.) *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. [online] Boskovice/Brno: Franišek Šalé – Albert. [cit. 14.3.2011]. Dostupné z:
<http://samba.fsv.cuni.cz/~kotrusov/Socialni%20politika%20jako%20spol.praxe/Seminare/Seminar%204/Text%201%20Sirovatka,%20Bartakova%20Harmonizace%20rodiny%20a%20zamestnani%20v%20CR.pdf>

7 RESUMÉ

The main topic of this bachelor work is “the college students’ views on the partnership and the marriage and their attitudes to the parenthood in the context of individualisation”. The aim of this qualitative work is to find out men’s and women’s outlooks and views on the three topics, and to find out if gender stereotypes are embodied in students opinions. The processes of individualisation influence the lives of young people, who have to make too many choices in the uncertain world. The research sample was seven men and seven women who study Social sciences at the University of West Bohemia in Pilsen.

The interviews show that students prefer serious relationships based on love and trust. The partnerships are important for the participants. But at the same time they emphasize their individual freedom and self-realization. All students want to get married in the future. They are aware of another possibility though, which is cohabitation. Family is one of the life’s priorities for the participants, and they suppose that they will have children in the future. A child is the meaning of life for these young people.

The most obvious gender stereotypes can be found in the opinions on the division of labour in the household and the division of childcare. The women have a more egalitarian attitude to the division of housework and childcare than men. Although the men want to have a close relationship with their future child, they don’t suppose to take paternal leave. The young students want to have a sense of self-fulfilment and safety. This fact shows the individualistic pressures which form the lives of these people. Despite the pressures and the amount of choices and decisions, they always want to have the partnership, the marriage and the children.

8 PŘÍLOHY

8.1 Příloha 1. Charakteristika participantů/ek

Jméno	Věk	Stav
Jan	22	Nezadaný
Jakub	22	Zadaný
Jarda	22	Zadaný
Jitka	22	Zadaná
Marie	21	Nezadaná
Martin	20	Zadaný
Michal	21	Nezadaný
Miriam	22	Zadaná
Monika	22	Nezadaná
Ondřej	20	Nezadaný
Pepa	23	Nezadaný
Petra	21	Zadaná
Simona	21	Zadaná
Zdeňka	22	Zadaná

8.2 Příloha 2. Protokol rozhovoru

Prostředí

Místo:

Datum a čas:

Údaje o konverzační/m partnerovi/ce

Jméno (přezdívka) konverzační/ho partnera/ky (KP):

Věk (KP):

Stav (KP): zadaný/á vs. nezadaný/á

Popis výzkumu

Téma mé práce jsou názory a představy vysokoškoláků na partnerství, manželství a rodičovství. Budu zkoumat rozdíly názorů a představ mezi muži a ženami.

Okruhy otázek

Vztahy:

- Jaké vlastnosti preferujete u partnera/ky a které zavrhuje?
- Co je pro Vás ve vztahu důležité (materialita vs. emocionalita)?
- Preferujete vážný či nezávazný vztah (v tomto okamžiku). Co pro Vás znamená vážný (či nezávazný) vztah? Kdy se pro Vás vztah stává tím vážným?
- Kam by podle Vás měl vztah spět, jakým směrem by se měl vyvinout?
- Co je pro Vás v životě nejdůležitější?
- Jakou máte představu, co budete dělat po škole?

Manželství a rodičovství:

- Myslíte si, že by vážný vztah měl vyústit v manželství ?
- Co by mělo předcházet ve vztahu před uzavřením sňatku? (trvání vztahu, společná domácnost,...)

- Myslíte, že si jednou někoho vezmete, chcete manželství? (nebo Jak si představujete vztah bez manželství – chcete vůbec s někým jednou žít – společná domácnost)
- Myslíte si, že se Vaše generace dívá na manželství jinak než generace Vašich rodičů?
- Proměnil se podle Vás nějak způsob hledání partnera/ky oproti předchozí generaci?
- Jaký je ideální věk pro vstup do manželství?
- Co Vám říká singles? (svobodní, bez partnerů)
- Dokážete si představit, že budete mít jednou rodinu? (Jak si ji představujete? Chcete děti? Proč? Co by měla dělat žena a muž v rodině, v domácnosti?)
- Dokážete si představit svou rodinu bez dětí? (Byl/a by jste s partnerem/kou, který/á nechce či nemůže mít dítě?)
- Myslíte si, že je v dnešní době obtížné mít rodinu a zároveň pracovat? Názory na rodičovskou dovolenou?

Děkuji za rozhovor!